

308.575
56.1
MULATTATÓ.

SZÉP LITERATÚRAI
GYŰJTEMÉNY.

CHRONIKAI
HARSÁNYI PÁL.

II. KÖTET.

LILÓ HALACSKA.

PESTEN 1832.

KIADJA ÉS NYOMTATJA LANDERER.

MULATTATÓ.

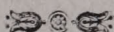

SZÉP LITERATÚRAI
GYÜJTEMÉNY.

SZERKEZTETI
HARSÁNYI PÁL.

II. KÖTET.
LILÓ-HALACSKA.

PESTEN,
KIADJA ÉS NYOMTATJA LANDERER
1832.

Édes alatt hasznos!

A'

L i l ó - H a l a c s k a .

R o m á n

Claurentól.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

1.

F i d i b u s.

és ha nekem nagy örömet akarsz tenni, kedves
Bátyám, hozd el kis p
linbe, neki itt a' mi
nünkben tetszeni fog, és
nem tudni
ösmeretség

Több nem volt a' papiros szeleten.

Az atya ma reggel levelet kapván Ber-
linből Generálisné ángyától, egy darabot el-
szakított belőle, 's azt a' szokott esteli pipa'
gyújtására fidibus gyanánt használta, és ez utól-
sónak maradványa hieroglifiai töredékeivel,
ki merithetetlen matéria volt a' kis Grófnécs-
kának ezer meg ezer összekötésre és gya-
nításra. —

Egy gyakorlatlan asszonykéz' karmolása'
magyarázásának valóban nehéz mesterségében
még nem egészen lévén jártas, a' tűzből ki-
mentett fidibusnyiredeket, a' nálánál több
évekkel idősebb lelki barátnejára, Tisztartó
Krisztinkára bizta, közölvén vele, hogy a' le-

neveztetett; de hogy a' közben volt szavak, szép, nagy, felséges, szegény, drága, poros, vagy mások voltak, nem íteltetthetett meg bizonyosan; nem is sokat tett a' dologra.

Eddig egészen derekasan ment a' magyarázás; de a' három utolsó soron törte Tisztartó Krisztinka fejét. A' nagy leány' ügyetlenségén való bosszuságban, ki ezen pár sorban sem tudott eligazodni, nem is nevezetett most már, mint elein a' segély' és gyám-ság' kérésekor, kedves, édes Krisztinkának, sőt még általában Krisztinkának sem, hanem Krisztinának, 's később, midőn minden fáradság hasztalan leve, és a' Tisztartó gyermek tisztán meg vallotta, hogy a' három utolsó sorban egy általában semmi értelem sincs, osztoba Krisztinának.

3.

A' gyermek' házi állása.

Bettina, anyja' szobaleánya, találósabb volt; — csak hogy semmit sem csinált ingyen; minden szolgálati készségét rendesen tiz vizontszolgálattal kellett megvásárolni; azonban ki kellet jönni, mi lappanga a' sorokban; tehát a' titokba avattatott, 's azon ígéret alatt, hogy a' legszebbett, a' mit csak

kiván, fog neki Berlinből hozni, az a' hat-
 hatós kérés köttetett szívére, mesterkedje
 ki, mit foglalhatott magába a' három utól-
 só sor. —

Semmi sem fontosabb a' gyermekekre
 nézve mint legközelebbi körületeik. Nevetni
 kell, mikor a' szülék gyermekeiknek charak-
 teri egész különbözésén csodálkoznak; egy
 atyjok, mondják, egy anyjok, egy nevelésök,
 's még is a' gyermekek, indulatjaikra, cha-
 raktereikre nézve egymástól úgy különböz-
 nek, mint a' nap és éj. Gondoljátok meg
 csak a' cselédek', szomszédok', játszótársak'
 cserélődéseit, kik mindnyájan segítnek gyer-
 mekeinket fel és el nevelni. A' nagyok' gyer-
 mekeinél ezen együtt elnevelők' befolyása
 még sokkal érezhetőbb; a' középrend' szülei
 sokkal közelebb állnak gyermekeikhez; min-
 dennap, minden órában körülök vannak;
 magok azoknak nevelőik, 's azért ha hivat-
 lan nevelni segítők ostoba tetteket mívelnek,
 's a' gyermek' fejébe oly dolgokat vernek,
 mellyek nem belé valók, mind azt hamar
 észre vehetvén, 's a' helytelent okos móddal
 ismét ki vehetvén, e' szerint az idegen, 's
 nem mindig elkerülhető befolyásnak munká-
 latját a' lehetőségig ártalmatlaníthatják. Nem
 így a' nagyok' és gazdagok' gyermekeinél;

ezen csaknem rendesen egyedül eleintén a' dajkák', később a' nevelő asszonyok', udvaritanítók', kormányozók' kezeikre bízhatnak. Mind ezek zsoldosok. A' szülék azt hiszik, kötelességöket tették, ha ezen személyeket elég illoen fizetik, elég emberségesen bánnak velök, 's minden nyolczadik nap megkérdik, mint vannak megelégedve a' gyermekekkel. Többet tenni, foglalatosság, multság, társasági élet, örökös eltartóztatás, szóval környülmények, (szép mentségi kitétel) nem engednek. Ha a' héti kérdezésre nem ki elégítő a' válasz, lomhaságon, makacsságon, figyelési hijányon, 's más erkölcstelenségen panaszkodnak; így zabolázzák a' kedves szülék kedves gyermekeik' kényét először, másodszor, harmadszor már szorosabban; de ha ezen panaszok ismételtetnek, bosszankodnak; komornyik és szobaleány, 's más személyek a' házban, mellyeknek az udvari tanító és nevelő asszony töviskek szemekben, mivel ezek azt tartják, többek mint az első cselédek, az uraság' biztosai, észre veszik az alkalmat a' gyüöltek alá áskálódhatni, az udvari tanító komorkórságos szobatudós; a' nevelő asszony öneszű, nádragöresös személy; mind kettő igazi csapás a' szegény gyermekekre nézve; ha a' kicsinyek egykiségg elevenek; mindjárt neveletlen toronygok-

nak szidatnak; ha egyszer a' száraz leczke' elmondása nem sinórocska szerint megy, mindjárt restségről és tanuláskedvetlenségről van szó; 's ha olykor olykor valami kis gyermeki tréfát tesz a' szegény gyermek, 's virgoncz ingerkedést, mindjárt semmire valónak neveztetik, kire hijában vesztegetik a' szót, és kiből semmi jó nem leend ez életben. A' szülék' hiusága, 's természeti szerelmök gyermekeik iránt, az olyan adandó alkalmatossággal, 's történeti szándéktalanság' színével oda vetett állításnak ajtót kaput nyitnak. A' szülék' ily nemű bizonyítást örömetst halgatnak és hisznek, mert az által a' gyermekek világosra jönnek, mellyben örömetstebb látják azokat, mint az árnyékban, mellybe udvari tanító és nevelő asszony helyhették; most gyérebben kérdezősködnék a' gyermekek' viselete után, mivel a' kérdeztetettnek már előre csak félig adnak hitelt; és ha akkor új panaszt hallanak, ebben csak annak megerősítését hallják, a' mit nekiök komornyik, szobaleány, 's hozzájuk közelébb álló hasonló házi cselédek mondtak ezen örökös elégedetlenség' forrásáru; titkon fel mentik a' szegény sanyargatott gyerekeket a' vádokolól; 's végre bele fáradván az örökös panaszba, utóljára a' pedant emberektől, kiknek szer-

feletti szoros pedagógiai kívánságoknak egy gyermek sem tehetne eleget, ha mindjárt fél angyal volna is, szép móddal meg menekedni igyekeznek.

Ez, nagyítás nélkül némelly magasabb rendű ház' életének és műveltenek tükörképe. A' figyelmes vizsgálódó, ki oly rossz állapotnak természetes következéseit egymásba tudja fűzni, ezen nem örvendeztető láncznak végét, a' rosszul nevelteknek érettebb korokban újra fel találja.

A' mi régi grófi házunkban ugyan ezen rossznak meg vala tulajdonképpen kezdete; csakhogy szerencsére a' gondviselés az atyának a' német egyenességből elégséges részt, a' magában igen művelt, szeretetre méltó anyának, elegendő adat szelid érzelmet, és a' sveiczné Mamsel Desmaraisnak igen művelt eszet, csodára méltó nyugodtságot, és tiszteletet érdemlő alhatatot költsönözött, úgy hogy az ellensúly szülék, gyermek, és nevelőné közt ritkán ingadozott.

Paulína a' szüléknek bálványok vala; ki azoknak jóakarátjokat megakarta nyerni, egy uton sem érhetne el jobban czélját, mintha a' kis valaminek hízelkedett, és elragadtatását a' Grófnécska' talentomain, kellemén, és szépségén a' szülék előtt hangosan erősíté.

Gyakran, ha ily nemű furcsaságok Paulína jelenlétében tétettek, kért a' vigyázó Desmarais gondos intésekkel halgatást; de a' Grófné olykor rendesen azzal ált elő, hogy Paulína még gyermek, és azt nem érti; a' kis leánykának kividult és titkon mosolygó arczácskája azonban megczáfolá az anya' állítását. Paulína igen jól látta és hallotta a' mi körülte történt, és mivel Mamsel Desmaraisnak igaza volt, 's tovább látott az anyánál, mindig úgy tetszett neki, mintha több tisztelettel kellene Mamsel Desmarais, mint a' nagyságos mama iránt viseltetnie, noha az utolsóhoz azon leirhatlan szeretettel ragaszkodék, mellyet a' természet minden jó indulatú gyermeknek kebelébe tett.

De igaz hogy, ha a' kis Grófnécska eleven fantaziájával a' vigyázatlan cselédségtől, melly a' legközelebbi évtizedre nála már előre ostáblakarikát akart odébb mozdítani, vagy más együgyű czuszó mászóktól csaknem minden nap hallá, hogy egykor a' felséges goldaui uradalomnak egyetlen örököse leend, és hogy a' nagyságos atyusnak minden nap száz arany tiszta jövedelme vagyon; ha más úgy nevezett míveltebbek belé fecsegték, hogy a' Schlüsselburg Grófok' nemzetsége már majd ezer esztendő előtt egy volt az ország-

beli legelőkelőbb 's gazdagabbak közül, és már német Lajos' udvarában egy Schlüsselburg Grófról van emlékezet, ki a' hires verduni szövetségekötésen jelen volt; és ha ismét más gondatlanok egyszerű tréfából azt veték elébe, hogy ki az ő arany Paulínácskájokat egykor az óltárhoz akarandja vezetni legalább Fejedelem' síjának kell lennie; nem lehet a' kis valamit kárhoztatni, ha orrocskáját feljebb tartá, mint Orsolya, a' pásztorleányka, ki oda által a' nagy vártó' tulpartján a' gágogó ludcsordát éppen tarlóra hajtá; kinek, minthogy földhöz ragadt szegény árva volt, Linka jótékonyos szivességgel az ebédről rendesen kalácsot és gyümölcsöt vitt, és ki most egy kevésbé várni kénytetett, mivel Bettinának elébb nyernie kellett.

4.

Utazási rendelkezések.

„Hiszen ott van a' mi tudós, szerfelett tanult Desmarais Mamiselnk,“ mondá Bettina hegyesen: „az én segélyülhivatásom nem lehet egyéb csufolásnál, a' mi pedig az ajándékot Berlinből illeti, örömet lemondok róla; de ha Grófnécskám nekem Berlinben egy kis emlékeztetőt ajándékozna —“

„Te magad akarsz eljönni“ viszonzá nyá-
jasan a' kicsiny: „jó; ajándékozok, azt ígé-
rem neked; de mond meg hát mi volt a' le-
velben, Desmarais Mamselnek nem mutatni,
okaim vagynak.

Bettina rá tekintett a' papirosra, ol-
vasott, és szótagolt, 's hangosan fel kaczagott.
„E' furcsa,“ felelé gúnyolva: jobb volna bi-
zony ha a' nagyságos ángy inkább valami szép
bábról gondolkoznék, mint olyan ostobaságrul.

„Hogy ostobaság?“kérdé Paulína, 's oly
tekintettel néze a' leányra, mintha egyke-
véssé kegytelen hallaná, hogy a' szobaleány
a' nagyságos ángy' levelében vagy fejében
ostobaságot akar találni.

„A' hibító szavakat betűszerint ki pótol-
ni nem tudom“ folytató Bettina, „de értel-
mök világos; Generalisné asszony azt véli,
hogy magának Berlinben bizonyosan tet-
szeni fog, 's nem tudhatni, nem találkozá-
dik e valami esmeretség, melly — nem, való-
ban szégyenli az ember arról csak beszélni is.“

„A' huszár hadnagyot elvigyük Bettina“
szavába vága Linka, a' levelről, mellyről a'
leány' bizonyítása szerint még csak beszélni
is szégyenlenie kell az embernek, szántszár-
dékkal elfordítván a' beszédet; de nadrága
hibás, azt már egy kissé meg kell fóltá-

nod; a' szerzetes kissasszony is elpakoltathatik vele; annak nem fog ártani ha a' székesvárosban egy kis jeles viseletet tanul; haja mindig úgy függ fején mint a' nyárs, tisztaságról pedig ezen személynél gondolkodni sem kell; és ha a' vastag kamaraigazgatónak lajblijából ki vehetjük a' csunya zsirpecsétet, az is minden esetre uti társ lehetne.

„Még több utazási rendelkezéseket akart tenni, de egy négylovas cséza éppen az udvarba érkezvén, mellyben Zabenhóven Barónét, anyjának legbiztosabb fiataalkori barátneját, és tulajdon nagy pártfogónéját esmergete meg, ki verte eszéből; nagy örömmel elébe futott, 's elragadtatásának teljében azt beszélte neki, atyjának nagy bámulására, ki most szintén lejött az udvarba a' kedves látogatás' elfogadására, hogy Berlinbe fog utazni, 's kérte, hogy a' Baróné őtet és anyját oda kísérje el.

A' szép Baróné a' kis vidám Paulínának gyermeki felszólítása által kellemetlenül megillettetni látszék, azért úgy szinlé, mintha nem hallaná csevegését a' kicsinynek; hanem atyja csodálkozva kérdé Paulínát, ki mondott neki a' világon csak egy szót is utazásról; de a' fortélyos fejecske, elszédítettván Bettina' állításától a' szégyenlésre nézve, igen

örizkedett a' talált leveldarabról csak egy szót is mondani. Könnyedén viszonzá, hogy hiszen atyja maga beszélt róla Desmarais Mamsellel, 's további vallatás elől, minthogy most anyja a' Baróné' idvezlésére az udvarba jött, el vonta magát.

5.

Fogfájás.

Vacsoránál közelebbi világot vett Paulína arról, a' mi egész lelkét foglalatostokodtatta, a' Berlinbe utazásról. Atyja monda a' Bárónéhoz fordulva, kis eszeskedőjének, Paulínának, azon kéressel, hogy anyját Berlinbe kísérje, valóban nem rossz gondolatja volt. A' béke óta ott minden fel virágzásban van; minden sokáig szendergett keresetűzés uj erővel burkolódék ki, tudományok és mesterségek uj sarjadékokat hajtának; az ottani élet, ángyának, a' Generalisnénak levelei szerint, pompás udvari és szívemelő népünnepek' láncza. „Mi mindnyájan,” folytatá beszédének elevevességében, a' Báróné' madonna arczácskájá' színváltozásának észre vétele nélkül, melly elébb a' leghomályosabb kárminnal vonatván be, lassandan egy gipszfejnek halálfejeiségoig halaványúla, „mi mindnyá-

jan a' legtűrhetetlenebb baromiség' békóiban
 epedtünk; azok most már szerte törettek,
 azon sulyos békók. A' német sziv ismét sza-
 badon ver, most már oda akarunk, a' burkus
 leventés Király' székesvárosába, 's legeltetni
 fogjunk magunkat tekintetén, örvendeni fo-
 gunk a' vitéz néppel, 's hirlepte hadakozók-
 kal, kiknek izmos kezeik által megsemmisíté
 a' nagy Isten igazságos haragjában a' pokolbeli
 seregeket, mellyek egy száznegyedig fedék
 a' földet vérrel és nyomorral. Jöjjön velünk
 Báróné, ott vidám napokat éljünk; és szüretre
 ismét ithon vagyunk."

A' Grófné cologniai vizért kiáltott, 's fel-
 ugrott székerül a' Báróné' segelmére, ki be-
 hunyt szemmel össze rogyini kezde, és csak
 barátnejának fáradozasi által tartá meg újra
 elreppenő életszeszeit.

Mind ketten az ide utazás' megerőlteté-
 seire háríták a' kisszerencsétlenséget; a' Gróf
 igen válogatott pinczedrágaságából a' legré-
 gobb rhénusi bort hozatván fel, az ifju igé-
 ző betegre egy pohárral rá kötött, a' mellett
 újra kedvenczthémájára, a' politizálásra men-
 vén, mellyre igaz hogy az éppen leélt évek' tet-
 tekkal gazdag ideje szünetleni alkalmat adott,
 's az vélte, hogy az agg német folyónak pa-
 radicsomi partjaira, mellyeken ezen gondtörő

nevekedett, soha, soha sem fog többé ellenséges franczia láb lépni.

Tovább akart terjeszkedni azon iszonyúságok felett, mellyeket az egészen demoralizált ellen utolsó táborozásakor Németországban környesleg véghez vitt, de nőjének kérő intése, 's azon általa fülébe sugott jegyzés, hogy a' szegény inbeteg Báróné oly rázkodtató jelenetek' leírásától igen megillettetni látszanék egy pillantatig legalább meg gátolák beszédének folyását.

„Jóllehet azt sem lehet tagadni“ folytatá tovább a' beszédnek más fordulatadás végett, hogy a' franczia, az ismeretség' első pillanatjában sok ajánlóval, tetszővel bír, elevensége, vidám könnyelműsége, ügyessége, finom társasági tónja mindenütt kaput és ajtót nyitnak, 's meg nyerik neki kivált a' szép nemnek szivét; de más oldalt, fájdalom azt sem tagadhatni, hogy asszonyaink és leányaink' minden nemzeti érzés'hátrátételével, fenytéket, erkölcsöt, 's magokat elfeledék, és a' számotvetett csábítóknak, fonal hizelkedéseiktől elbolondíttatván, karjaikba szaladtak, mintha szabadítóink, 's jótévőink volnának. Hasonló elfogadást találtak e seregeink rhénusontul a, francziáknénál?“ Desmarais Demoiselle kezdvén beszélni, azt vélte, hogy a' Gróf igen is

kemény, igen is sokat megtagadó iléletet tesz, melly közönségesen legfeljebb a' kevésbé mivelte rendre alkalmaztatható, és hogy, ha egyszer, mint kifogás a' regula alól, a' magasabb rendek közt valami ily nemű megtévedés — a' Bárónénak fell kellett állnia; a' legrettenetesebb fogfájás — egész forró könnyi özön rohant ki a' nagy úszó tüzszemekből, 's elönté az égő liliomarczokat — a' Grófné, ki a' legszemlátomástibb nehezteléstől gyötörtetve, tüskén ült az átkozott beszélgetés alatt, a' szenvedőt szobájába kísérte.

6.

Titkos Bábtanácsos.

Paulína atyjával, anyjával, Bettinával, bábjaival, reményivel, vágyaival, és álmaival szerencsésen be utazott Berlinbe, 's alig volt füle és szeme elég mindent hallani és látni, a' mi uj naponként elébe ötlött.

Természeti elmésség', vagy az asszonyi érzék' első felvillanása volt, hogy csaknem hangosan fel kellett kacagnia midőn a' kis Pankrátiusz Gróf, kinek szülei szinte Berlinbe jöttek, hogy egyszer ismét a' Schlüsselburg familiával lehessenek, mint társalkodója és játszótársa állítatott elébe.

Nem mondta Bettina, hogy a' levelben bizonyos esmeretségről van valami, mellyről nem tudni ha valyon jövendőben nem — ?

A' kis Pankrátiusz, övéinek körében kedvelt rövidség végett rendesen Krácz, és Kráczka, hat hét esztendővel bizonyosan idősebb volt mint ő; 's ő legalább egy hüvelyknegyeddel magasabb vala mint az; a' beteges, halvány arcz; a' veres felgyúladt szemek; a' köszvényes rángatózások szájszegleteiben; orrából recsegve ejtő kimondása; a' velőtlenség egész száraz tetemében; tartásában és viselkedésében a' kimért, a' formás, nem, az neki egy pillantásig sem tetszhetett. Kráczkának atyusa és mamája mondak, hogy Paulína egy a' korabeli leggazdagabb leányok közül; a' messzeterjedt goldaui grófság, egy kis fejedelemséggel fel ér, és egy vén angynak halála után még egy örökség váratik, mellyel egy Király sem szégyenelné meg magát. A' kis Kráczot, ki az egyszer egyet, és az öt speciést igen jól látszott tudni, mind ez valami szent tisztelettel borzadoztatta keresztül a' goldaui arany gyermek iránt, úgy hogy az első bemutatáskor igen ékes magameghajtást mutatott, Paulínának szerfeletti áhítatossággal kezét akarta csókolni, 's együtt-

létök' első órájában, kezét szüntelen hátán tartá a' harmadik positióban.

Paulína ki rakosgatván bábjaít, tanácsot kére főudvari mesternéjére nézve, kinek az ide utazásban párisi cuja egyke vessé megreszelődött, és ki magát uj öltözet nélkül valóban nem mutathatta; a' potrohos kamaraigazgató elvesztette fejét; a' szerzetes kisaszszonynak ezer darabra szakadt koszoruja, és a' huszár hadnagynak termete tenkre tétett. Kráczka majd nem érzékenyen mosolygott a' neki szánt titkos Bábtanácsos szerepen, jelenté merészelt gyanítását, hogy a' nagyságos Grófné opera, conczert, játékszin, 's más ötet itt váró mulatkozások mellett kedvencei' ujításának gondját alkalmasint majd el felejtendi, 's a' beszédet Goldaura, az ottani vadászatra, erdőségre, és mezei gazdaságra fordítván, földesuri fontossággal beszélt tulajdon szüleinek birtokaikról, jobbágyaiknak ki nem szabott szolgálatjaikról, az ottani juhtartás' nemesítésének előmeneteléről, 's más e' féle, Paulínát egy általában nem érdeklő dolgokról, és kérdé végre ki álhatalatlan okostmutatásában, mennyi vetése van Goldaunak; hanyadik mag vettetik, mi esoda idomzatban van a' réttermesztmény a' szántással, 's be van e ott hozva a' három-

vető vagy vetésváltó gazdaság. Paulína nagy kaczagó csintalan szemeivel vigan nézett a' kis kilenczszer okosra, adósa maradt a' felett, és sebesítettjeivel Bettinához futott.

7.

A' charlottenburgi várkert.

A' székesvárosnak több néznivalóji közé, mellyek a' mostani benne tartózkodás alatt szemügybe vétettek, tartozott a' charlottenburgi várkert is.

Egy nyájas délesten az egész társaság ki mene számos kocsikon.

Paulína, ki egész idő alatt a' nagy, meszeterjedt városban rejtekezvén, az embereknek utszai tolongásaiktól és keresetűzéseiktől, 's a' feszes, unalmas társaságoktól, és örökös vendégségektől fejében és szívében egészen kietlenné lett, a' felséges, igazán királyi uton a' vadaskerten keresztül, ismét újraéledt, 's hangosan ujongatott a' kék levegőbe, midőn a' széles sétahelyű, szabad terű, és elmésen rendelt alkatú nagy kertbe lépe. A' vidám gyermek ugrált és tánczolt; különösen a' csónakokkal mulatatta magát, mellyeken több apró, a' kertet keresztül kigyózó csatornákon, az ember maga által mehetett; 's a'

nagy óriási, és csak nem közönségesen hitelt talált monda után, mohhal benőtt potykákkal a' nagy tükörsima tóban, mellyek a' bólt-hajtásos hidhoz csinált csengetjű' hívására, mindenfelől elősiettek a' látogatóktól magokat étettetni. Az e' végre magával hozott zsemlye és tejeskenyér morzsákat szives adakozással a' tóba hullatván, örvendezett, mikor a' szelid potykák előjövének, 's az úszó falatokat lábaihoz közel elkapkodák, tapsolt, mikor minden el fogyott, és vizi vendégeinek nyájasan sajnálkozva kiáltá, „már több nincs“ 's most felszólítá Kráczkát, kapdosdit játszani; de Kráczka kalapját szellőztette bizonytalanul mosolyogva, 's udvaris vállvonogatás közben azon jegyzést engedé magának, hogy a' mint ő hiszi, egy királyi kertben olyasmi még is nem egészen látszik illőnek; 's még eddig, jöllehet elébbeni ittlétekor több ízben meglátogató e' kertet, ily nemű játékot itt soha sem látott végre hajtani.

8.

Hajj' az uracsk' asz nem szabad tenni.

Paulína el nevette magát, és atyjához ugorván, mind két kezével megragadá annak balát, 's oldala mellett vigan szökdécselte

keresztül a' fél kertet. Krácz pedig maga kezére csinált magának mulatságot; éppen egy nagy pázsitrész' hosszában vezetett az ut; midőn aranygombú nádpálczácskáját fogván, a' réti virágszárakhoz tévé, hirtelen felcsaptatt vele, 's így több százakat lefejezett.

„Hajj' az uracsk' asz nem szabad tenni,“ mondá merész nehezteléssel egy utszálló,*) ki sokáig nézte ezen dolgot, és kárhoztatását tovább már nem látszott titkolhatni, „ha rossz virág is mind jó Kirájunké, ha megláttya az udvari kertész ur osztán majd a' képire mász.“

Krácz, annyira megháborodott a' kis utszálló suhancznak vakmerőségén, ki bátorkodott, neki, honjának egyik legrégibb házából való Grófnak, itt mindenek előtt oly ostobaságot mondani, hogy a' szónak legszorosabb értelmében, elakadt az esze. Első dühében bót akart emelni, és a' fiunak fülé megé vágni; de az, midőn a' virágfejezőt egyszerre vaddá és berzenkedővé válni látta, bátran és nyakasan állott, mintha csak az első ütésre

---

*) Minden fővárosban, de különösen Berlinben van a' pórnépek egy meg vettetett rende, melly igen szégyenül és nyomorul tengődik 's a' legszilajabb, ki csapongóbb gyerkőczékből áll, kik örökké az utszákon kószálva, 's pajkoskodva keresik sanyarnélelmöket, és utszállóknak neveztetnek.

várna, hogy a' piperés uracsot egy csavarítással a' homokba vágja, 's így a' berlini utszálló ifjuság iranti tiszteletre illőleg meg tanítsa. Kráczka azért a' borzas nadrágtalant, kinek setétlángu szemei tűzkarikákként forogtak, meg illetlenül hagyván, mérgében és haragjában csak nem sirva futott udvari tanítójához, kérni, az alatt mig egész társaság a' furcsa eligazításon szivből hahotált, és Paulína a' szörnyű haragosnak apró répácskákat vakart, hogy a' rongyos gorombát méltóan bosszulja meg. De ez tréfáson magára bízta a' becsületben járó dolog' elintézését, hanem jólgondolkozólag azt tanácslá neki, hogy inkább hagyja magán száradni, részént, mivel a' gazember magában nem igazságatlan volt, részént mivel igen veszedelmes merész próba valakivel ezen kis ördög' prédái közül feltenni, kik a' város' minden szugjaiban mint a' bojtorjánok egymásba ragadnak, 's oly hatalmas esprit de corps lelkesíti, hogy egyik a' másikért áll, 's azért egyet az ő rokonságokból megtámadni, annyit tesz, mint több száz pajkos, 's legdühödtőbb tettekre képes vad suhanczok' seregének hadat üzenni, melly miatt, mint a' legenda mondja, a' nagy Fridrik is a' Katholikusoknak, kik tőle azon engedelmet kérek, hogy egyházi processiójikat

nyilván tehessék, azon feleletet adá, hogy egészben annak talán semmi ellene vetni való nem volna, de a' mellett még berlini suhanczait is el nem felejteti meghagyja.

Ily környülmények közt tanácsosabnak vélte Kráczka, az ostoba gorombát, mint most már fenn szóval szidalmazta, minthogy az alatt a' fiu elveszett szem elől, elereszteti; de állítá Paulínának, kinek répácskái egészen lelkébe látszottak menni, hogy a' goromba szamarat, akár hol találándja, úgy megfenyíti, hogy bizonyynyal egész életében eszébe jutand.

9.

A' hosszú csendes róna.

Mi után a' társaság legérdeklőbb részeit a' terjedt kertnek öszve járta, egy hosszú széles ösvényre mene, melly két oldalt magas, igen setét zöldű lombos fákkal, fenyőkkel, veres fenyőkkel 's más ily komor fanekekkel volt beültetve; ezen komoly stíllel alkotott róna' végén egy kis kápolna forma épület vala, mellynek ajtaji zárva voltak.

Titkostanácsos Hardegszen, a' Grófnak régi barátja, ki a' székesváros' és környéke' jelességeit jól ismervén, a' társaságot vezette, gondos gazdák' módja szerint, vendégei-

nek az egész kert' legjavát utóljára hagyta. A' hosszú folyosóbeli hangtalan magány első belépéskor azonnal valami tulajdonos, az eddigleni hangos vidámsággal egészen ellenkező indulatba hozta a' kis kört. Az estnap válásban vala; csak a' magas fak' tetőji bársonyoztattak veressel annak tüzi aranyától. A' madarak a' lombok közt már szenderegtek; csak halk esti szelők suhogtak még néha a' leveles színben, 's játszadoztak a' gyászfűz és remegő nyárfalevéllel.

„Amaz oszlopos kápólna' ott lenn a' róna' végén,“ mondá a' Titkostenácsos fél halkal, mintha nem akárná az itteni szent csendet megháborítani, „a' mausoleum, ott nyugszik dicsőült Luise Királynénk.“

Ezen egyszerű szavak minden szívet megillettek. Továbbmenet közben rényeiről; igazó kellemének magas ingeréről; a' nép' szívreható megbóldogult iránti szeretetéről, 's életének vég óráiról beszélvén, előadásának heve által halgatóinak kis körét annyira megillette, hogy majd egy szem se maradt szárazon.

Csak a' kis Gróf Pankrátiusz tetszék unatkozni, legalább ő az egész mulatságban nem részesült, hanem saját módja szerint gyönyörködte magát, nád-pálczácskáját kezén és orrán lebegtette arányzatban, vagdalt a' tánczó empiszrajba, 's észrevétellenül Pau-

línát majmolta, kinek egyik könnye másik után gördült arczán.

Paulínának anyja kézen fogván leánykáját, egy kevésse hátra maradt a' társaságtul, és szelid szavakkal igyekezett azt megnyugasztalni; de már azon kívül is ellágyíttatván a' jámbor Hardegzen' beszéde által, mélyen megilletődék, midőn a' gyermek nyakába borult, erősen hozzá hajlott, és gyermeki szívének teljéből mondá: „Szegény kis fejedelmi gyermekek. Nekik már nincs anyjok többé! Csak te ne halj meg nékem anyácskám, édes édes anyácskám!”

Tovább akara még beszélni enyelegve, de anyjának karjairól, ki őt magához fel emelte és szívéhez szoritotta, az alacsony bokrok felett keresztül megláta valami öreg embert egy lócán ülni, ki feléjük háttal vala, és magát azon kis fiuval mulatá, ki az elébb Gróf Krácczal összebogyolodott, és most az öreg mellett térdepelt; könyökével ölébe támaszkodott, és nagy eleven szemeit szájára függesztvén, figyelmesen halgatta. Mind ketten annyira elmerültek beszédökben, hogy a' hátok megett elmenőket észre nem veték, és Paulínát 's annak anyját, kik mind ketten megálítak egy pillantatig a' beszélgetés' meglesése végett, melly hasonlóul a' meghalt Királynét tárgyazá, meg nem látták.

Az öreg ember alkalmasint csaknem oly szegény lehetett, mint a' kis ifjancz, mert az elkuszpitolt fejéres kaput fekete üveg gombokkal, és a' fekete, utolsó szálig elviselt alsó ruha, éppen semmi különös jó állapotot nem gyanittattak. A' ritka hófejérségű haj hátul egy itt ott igen hibás selyem ugy nevezett uti kis hajtáskába volt kötve, és a' fogdosás koptatta kis háromszegű, hajdan fekete kalap, a' régiség miatt hamuszinűve lett. De mind az által a' sovány emberkének fehér ruhája, czin czipőcsatjának fénye, ábrázatja, és keze a' leggondosabb tisztaságot árulak el. A' bánat' és évek' sulya alatt meggörbült testtartásban valami illőség, majdnem ékesség vala, 's beszéde nem alacsony miveltségű férjfiut árult el.

A' kis utszálló mester urnak nevezte őt, következőleg annak atyja nem lehetett, de ezen mester ur a' kicsinynek berlini alsó németországi beszéd módjátul egyenesen különböző külföldi módon is beszélt. Az agg emberen hosszú életében sok nehéznek, sok keserűnek kellett keresztül menni. Mélyen bárázdolt ábrázatján igen olvasható volt az epekedés, melly ezen haját megfejejítette, ezen jól termett testnek erőségét elragadta, ezen eleven szivnek friss vérének elemésztette. De a'

szelid és nyájas mosolyban, melly beszéde alatt gyakran minden vonásain elterült, azon jótékony kezesség feküdt, hogy a' szenvedett szerencsétlenséget nem érdemlette, és hogy minden öröm' ellenére is, mellyel napjai megkeserítették, lelkének nyugalma őtet el nem hagyá.

„De hát meg kellett hálnia?“ kérde a' kicsiny oly hangal, mellyben egy részről mély illetődés hallatszott, mellyet az öreg a' gyermek' szívében tudott okozni; más részről pedig azon gyermeki meg győződés is látszott feküdni, hogy egy oly nagy rangú, ily rényű, 's ily az élet' szepítésére és hosszítására sok modú asszonyon a' halálnak semmi hatalma nem lehetne.

És az agg viszonzá nevededő hévvel, hogy az ő lelke szeplőtelen, pályája égi tiszta, szíve keresztényi jámbor, és angyali kegyes volt indulatja; ő az asszonyi rénynek remek példája; a' föld' minden trónjain legszebb, a' leggyengédebb anya, leghivebb nő, és millióm jobbágyaitól példátlan ragaszkodással és hódolással szeretett Királyné vala; 's egy olyan minden tekintetben tökéletes ritka lény már ide lenn inkább ama', mint ezen világhoz tartozott; 's azért, régi emberi tapasztalás szerint, itt csak ide költözöttnek tekintett, és rendesen korán vissza kívántatott a'

dicsőültek' honjába ; azonban birodalmának népei még néhány esztendővel tovább bírhat-
tak volna őt a' trónon látás' szerencsével, de élete' utolsó éveinek szerencsétlen történeteinek volt fájdalma, ezen valóban királyi szívet idő előtt megrepeszté, a' honnan a' hű nép dicsőült Luiseját mint honanyai szeretetének áldozatját, tiszteli, és igen kora veszteségét elfelejthetetlenül gyászolándja.

Az öreg embernek, kinek külföldi szólamódja szíves szavainak egészen saját lágyságot ada, könnybe borultak szemei, a' kicsiny pedig elfordított kézzel törölgette magáéit, 's a' gondviselésnek igazságtalanságát akarta abban találni, hogy a' megboldogult nem érte meg az Isten' elégtételét, a' haza' ellenét lealázva, meg győzve, és az országot gyalázatos rabságából ismét ki vetkeztetve, szabadon és boldognak látni ; de az agg nem hagyván kibeszélni, az isteni Megváltónak példáját hozta fel, kinek szinte életével kellett megfizetnie népének vétkeit, 's kinek hasonlóul nem volt öröme, az igaz hitnek helyre állítását, és a' keresztény szent egyházat a' földön tökéletesen megvalpolva látnia, 's 'bebizonyítá azon alaptételt, hogy a' szeretett Királynénak fájdalmas halála népének elkeseredését még inkább nevelvén, minden nemes

sziv a' legégőbb bosszuállástól lelkesítettett ; 's egész ezeredek fel szentelt nevének harczi kiáltásával rohantak az ellenre ; azért az ő milliomoktól meg siratott halála a' győzedelmet előmozdítá, a' honnan a' szeretett Királynének emléke, mint valóban áldott hazanyáé, örökön örökké, izről izre élend.

„De ugyan hun van mán az én anyám mester ur,“ kérdé a' kicsiny, egész ország' közös veszteségéről saját állapotjának vizsgálására vitetvén, hosszú néma halgatás után, lágy zokogásra fakadva ; bizony az is meghótt, 's asz se tom hová temették.“ —

„Az Isten minnyájunknak attya, a' te atyád is“ mondá az öreg, a' fiu' lágy gyermeki kérdésére szántszándékoson ki kerül-vén határozottabb feleletet, és kezeit áldva tevéen a' gyermek' fejére. — „A' téged nem hagy el, mig csak aszt hiven meg őrzöd szivedbe'. Légy fethetetlen és jó, édes Friczem, ugy jól leszs dolgod a' földön egészsz életedbe'.“ Most, minthogy a' Grófnét és Paulínát észre vette, felállott, és Fricczel együtt kézen fogva, lassacskán elmené onnan.

Ama' kettő pedig a' társaság után sietett, melly éppen a' mausoleum' virág körülvirányította előudvarán lépegetett. Paulína kétszer utána nézett önkénytelen a' szegény kis

Fricznek ; annak panaszos remegő kérdése anyja után, szívet hasgató neki ; ő a' kicsinynek szerencsétlen állapotját legfeketébb színekkel festé magának ; kérdé, mi történhetett szegény ifjonczal, hogy még azt sem tudja megholt e' az anyja, 's előre feltette, hogy hihetőleg atyját is elkellett veszténie, mivel azt nem is emlité, és kívánta, hogy anyja mindenről közelebbi felvilágítást, — vagy, minthogy jól látá ennek lehetlenségét legalább némü vigasztalást adott volna, de azt, megfejtethetlenül, ugy el széleszté a' jelenet, vagy is inkább oly különösen megindította és illette, hogy Paulína' gyermeki kérdéseit nem is hallotta, és neki, midőn most a' halottas kápolna' lépcsőin felfelé mentek, félig gondolatlanul azt sugta, hogy Paulína őt hólnap a' vén asszonyra emlékeztesse.

10.

Mausoleum.

A' Mausoleum' ércz ajtaji ki nyíltak ; a' megváló nap nyájas esti sugárait veté be a' nagy világos tűkörkarikákon a' csendes nyughelyre, és Rauch' remek mive jeleníté a' dícsőültet.

Mély halgatás lépé meg a' belépőket ;

öszvetett kezekkel állak körül a' csendes
 halál szendergésbe merültet, midőn Har-
 degszen ur végóráiról, 's azon keresztényi ma-
 ga feladásról, mellyel kedveseitől megvált, be-
 szélett, és azon szivreható ragaszkodásról, mely-
 lyel, a' világ minden fejedelmi házainak kö-
 vetésre méltó példájául, az egész familiakör, az
 örökké fájdalmasmeghalásnapon, a' kriptában
 oda lenn találtató sarkofágot fris koszorúkkal
 ékíté; 's azon jámbor érzésről, mellyel ezen
 körnek némelly egyes tagja, nevezetes alkal-
 mokkal ide jön, hogy itt a' kerengőbb élet'
 zsibongásaitól csendes elvonattatásban ma-
 gába száljon, és a' háborgóbb világban nem
 talált égi békét fel találja, melly az ő szép
 lelkében már ide lenn lakott; és azon áldás-
 rul, mellyet rényeinek, szűzségének, kö-
 telességi szorosságának, takarékosságának
 példája, az egész nemzet női részén ki ter-
 jesztett; 's eleven beszédével kifejtegette,
 hogy a' dévajság, melly elébb tagadhatlanul-
 névszerint a' fő és közép rendben, a' napi
 rendhez tartozott, mint tűnt el az ő erköl-
 csi tiszta gondolkodásának' világa előtt, 's
 az istentelen szó és tettebeli könnyelműség
 mint engede helyet a' fedhetetlen egyenes-
 ségnek, 's mint enyészett el mindenütt dor-
 bézolás és pazarlás, helyettök a' nemes egy-

szerűségnek igazi boldogsága gyökerezvén meg, és virágozván fel foganatosan; 's ily módon szeretett házának, szinte mint hű nemzetének szívében a' megboldogult még mindig tovább tovább él; akkor az asszonyok és leányok térdre borulván, magokban csendes nyugalomért, és a' dicsőbb tulnak fényvilágából áldásért könyörögtek a' meg boldogultnak.

11.

V a k o n d o k.

A' mausoleumból visszatéréskor az öreget és Friczet a' virágos előudvar' bemenetelénél egy kerti dolgossal heves szóvitában találta a' társaság, ki mind kettejőknek, hijányos ruházatjukra célzás alatt, igen kemény kitételekkel tilalmazá a' bemenést; különösen Friczet szitkozá berlini utszaczondrának, kiről egy általában nem foghatja meg, mint csusszanhatott be a' kertbe, mellybe rongyai-val teljességgel nem tartozik.

Fricz azzal állt elő hevesen kikelvén: „én csak ojjan jól szeretem az én jó Királykamat mint akárki. Szegénység nem véték. Ha rongyos nadrágom van is, nem egésszen a'. A' berlini utszaczondrák mint a' hogy ken szigygya, azok vótak a' legeslegelsők kika' Kozá-

kokhoz állottak, mikor a' városba begyöttek; osztán az egészsz háboruba' veregettünk a' Francziákkal, mint derék becsülletes ifjonczok, osztán most egy ojjan goromba kerti vakondok mer egy ijjen embert mint én piszkolni, meg nekem nem hagyni jó Királynénkat látni! énnye hogy az Isten nyil' üssön meg. "Ezen szókkal megtámadá, és az ugy nevezett kerti vakondokon rajta akart menni, de a' vén mester nyájasan intett neki, és mondá: Hadd abba' fiacskám. Az az ember tán ugy tesz a' hogy parancsolik. Látod hogy jó Királynénk' temetőjének ajtait mán bezárták. Mi értünk nem nyitik megint ki. A' mi halad nem marad el. Mászszor tán maj jobban el-sül."

Ezzel egy szó ellenmondás nélkül, de felet-tébb bosszankodva tovább ballagott Fricz onnan, mert őtet az látszott leginkább furdalni, hogy az idegen urak és dámák hallották, mint mocskolá őt a' kerti munkás, 's mint vető szemére alávaló rongyait,

De Gróf Pankrátiusz kiereszkedett a' munkás' dicséretére, hogy oly koldusczondrat nem tűr a' királyi várkertben, 's azt gondola, ha ő azon ember' helyén lett volna, az ifjoncz, hallatlan erőskedése miatt, ne busult legyen illendő megverésen. Paulína az érzékte-

lent igen haragos tekintettel bünteté meg, 's örült anyjának, ki alattomban kivevé erszé-nyét, és az öreg mestert elérni igyekezett.

12.

A' mester.

Szembetünő részvétellel tekinté az anya elejtől fogva a' rongyfedte Friczet; és ha Paulína kevésbé volt volna gyermek és könnyelmű, ezen különös részvételnek okait könnyen ki fogta nyomozhatni.

„Igen fájlalám,“ így kezdé a' Grófné az öreghez fordulva kedvező hangon, „hogya' kicsiny ide jövetelének czélját elhibázta, és selejtes ruházatja, mellynek pedig ő bizonyosan nem oka, vissza igazittatásának oka leve. Fájdalom, csaknem mindenütt a' ruha sinórmérték, melly szerint az ember' értéke meg íteltetni szokott, és mivel az egész világon szokásban van, alsóbb rendnek a' fejedelmi elzárt alkatokhoz járulást meg tagadni, mivel különben minden bizonnal némelly pajkosságtul lehetni félni; ne pereljen az ur együgyű kerti munkással, ki csak külszin után tekint az embert, akkor pedig kis Friczében nem az értelmes, derék gyermeket keresheti, kinek ő nekem, azon kevés után lenni

látszik, a' mit történetesen róla hallottam és láttam. Hogy pedig szegény ifjonz hasonló meg nem érdemlett búsításoknak ujolag ki tétetve ne legyen, mellyeknek őt vagy az emberek iránt elkeseríteni, vagy tulajdon maga előtt le kellene alázniok; tegye az ur nekem azt az örömet, és fordítsa ezen csekélységet (egy aranyat nyujta neki) alkalmassabb öltözet' szerszésére.

Az öreg szerfelett meglepetvén az idegenek váratlan jóságátul, hangos köszönetre akart fakadni; de a' Grófné, hogy a' társaság' figyelmét magára ne vonja, melly a' vár felé egy mellékösvényt választott, nem hagyván szóhoz jönni, a' fiunak neve és szülei után, ha az öregnek atyafia e, 's több ilyenről kérdezősködött.

„Jó asszonságoeskám“ válaszolá a' nyájas öreg, „mind ezekre csak annyival szógalhatok egész alássággal, hogy én az egész ifjonzrul egy hótt szót se tok többet annál, hogy ütöt Fricznek híjik. Kilencz esztendeje biz annak mán lehet, hogy ecczer ott ülök a' vadaskerbe' a' cérespiaczon, és eszem falat delimet, kis kenyér hajacskát egy darabka hurkával; mikor a' kis fiu oda gyön hozzám és sir hogy a' kő is megszánta vóna a' földbe', kérdem mi baja, de zokogásátul egy szót se

tud kiéteni; a' mint utójjára rábeszéllem, és mondom, no mond meg csak kis pepejkém mond meg, mit sirsz olyan nagyon, hát ahun az éség vót a' mi ugy kinozta. Az annya nem ád neki enni asz mondi, és hogy attam neki a' mi vót, ugy hozzá latott, hogy asz hittem, nincs a' szegény állatnak a' hasába' semmi. Az annya nevit nem tutta, az apjárul meg éppen semmit se tott. Én magamho' vettem. Eggy lélek se tudakozódott utánna; meg sugorgattam számtul a' nián garasocskát, és ki hirtettem az Értesítőbe'. Senki se jelentette magát; akkor megtartottam magamnal, hát így élünk csendesen és vigan egygüt."

„Az ur ugy látszik nem ide való," elkezdé a' Grófné, az öregről többet hallás végett, ki maga is szűkségben és hijányosságban látszott sinlődni, még is elég nagy szívű volt, az éhes gyermeket szegény házába fogadni.

„Hej ur Jézus Kirisztus" mondá, és a' jobb hajdannak nyájas emlékénel egész ábrázatja felderült; „én asszonyom Lipcséből való vagyok.

Én a' Kervver uttzába' laktam, és szépen vót miből élnem.

A' megbódogult Brehtkopp urnál én, mikor mesterré lettem, sokáig vótam corrector,

és azután Lipcsébe' annyit corigáltam, osztán meg órákat attam, hogy szép pénst kerestem. Akár hiszi akár nem jó asszonságoskám, de nekem esztendőről esztendőre több vót kétszáz talléromnál. Ecczer meg verik a' hadat Jénánál, és a' francziák Lipcsének esnek. Gazdasszonyom, egy jó asszonka, ki kötözik a' hegyekbe tul Bernén egy ángyáho'. Tudi hogy én egy pár garas-kát össze szerezgettem. Neki pénsz kell, rá fecseg hogy minden pénszeckémet aggyam oda; szép hétszáz negyven tallerra meg tizenkét garasra ment; azér minden drágaságát zálogba adi nekem; gyűrűket meg keresztecskéket, — meg karpereczket, meg nyaklánczokat, mind jó kövecskéket, hogy még eczzer annyit ért, mint a' summácska a' mit én neki attam kótsönn. A' gyöngyáros Rehklamm ur ide Berlinbe való, ki mindég mi nállunk járt vásárra az egész hummit tizenöt száz talléra becsülte eczzer. Irott Contractust csinálunk; hogy ha meg hal mig ki vátaná a' kövecskéket, akkor az enyim, ha pedig a' békesség utánn megint vissza gyön, és ki váti a' drágaságokat, hát nekem azér, hogy kisegitettem, a' szükségbül, tiz procent interest ad esztendőre. A' szerződés hát egészen jó vót magába'; de mi ezik! Mikor a'

Francziák mán csakugyan a' kapu előtt vannak, asz mondik, hogy mindenütt raboltak, az emberekrül az inget is lehúszták; a' házba' felszaggatták a' padlázatot, a' hóttakat ki ásták a' sirbul a' temetőbe', és hogy sem a' földön, sem az alatt semmi sincs bátorságba' tüllek. Akkor halálosan megijjedek, nem tom hová legyek kövecskéimmal. Hát csak meg látok egy jukaeskát házunkba' a' kapu felett, a' mibe a' madár szokott fészkelni. Éppen olyan nagy vót, hogy a' kis zsacsó, a' mibe' nekem jó asszonkám a' kincsét a' kezembe attá bele illett, mint ha annak csinálták vóna. Oda fenn az ördög se keresett egy fél pénz' se, nem hogy még olly drágaságot a' mi olly kegyetlen sokat ért. A' mint be esteledik, be esusztatom észrevehetetlenül a' kis jukba' zsacsócskámat. A' verebeket, a' mik benne laktak, elébb kihajtottam; sok becsületes azüleknek gyermeke egy hónapig se ment akkor ágyba; egy ollyan buta vereb is csak elhálhatott egy octoberécczaka az Isten' szabad ege alatt. Az igasságot szerető szánnya meg az ő marháját, e' van megírva, és azután; nem két filléren ád e el az ember öt verebet; még is egy sincs azok közzül Isten előtt el felejtve. Ezek a' szentbibliai szók ki estek elmébül a' hadi zivajba' édes asszonságocs-

kám; az Isten' szavát elfelejtettem, azér jól esett hogy az Isten is elfelejtett engem. A' meleg fészekbül irgalmatlanul ki űsztem verebek árultak el. Halli csak tovább. — A' mint alig tettem őrizet alá az én depositumomat, be toppannak a' hivatlan vendégek a' kvártéjra, egy tiszt és ötven ember, a' többi közt egygy fedetlen csészát is hoznak; aszt, hogy az écczaka szárazon maraggyon, a' kapuut alá tolták. Eggy a' katonák közzül, a' tiszt' legénnye, alkalmasint azér, hogy a' csészát tülök el ne lopják, hosszába belé fekszik. Másnap, a' mint mondik, megint elmennek. Mi már előre szerencsés utat kívántunk nekik minnyájoknak, és szivesebben láttuk vóna, ha mán ma este elmentek vóna. A' hun a' te kincsed van, ott lessz a' te szived is, asz mongy' a' szent irás. Én egész écczaka nem aluttam; mindég eszembe' vót zsacskócskám a' kis jukba'. Csak reggel felé hunyódtak be szemeim mikor mán elfárattam, és mikor megint felnyitottam, a' Francziák mán minden helyen tul vótak. Legelsőbe' is a' kapu alá mentem. Asz tuttam hogy mingyán meg üt a' guta. Az zsacskócska el tűnt. Hangos jajt ordítok, töröm kezemet mind a' négy ég felé. Minden szomszédok össze futnak; a' szegén jó emberek mind igen szerettek mindég, és

engem minden esmert az egész Kerwer ucczába' mint a' tarka kutyát, mint a' hogy szokik mondani; elbeszéllem szerencsétlenségemet, és meg nem foghatom, hogy tettek kikutatni a' kopó Francziák az ugy eldugott kincset; akkor átal gyön a' mi jó szomszédunk Ufléder átaellenrül, és meg magyarázi a' titkot. Az az egész comédiát saját szemével látta eleitül fogva. Jókor reggel, mikor még alig hajnallott, előgyöttek a' verebek, és jukacskájokba akartak, de hogy a' be vót dugva, és be nem mehettek, az egész vereb szomszéttságot az egész Kerwer ucczábul össze híták, és osztán olyan repkedés olyan csirimpolás támadt a' jukacskánál, hogy a' katona a' csészába' arra felébrett. Természetesen szemébe tünt a' különös láрма, haragosan néz a' jukacska felé, szembetűnő megütkezéssel meg lát egy veres selyem pantlikácskát, mellyből egy kis szárnyacska lelógott. Evvel a' szerencsétlen pantlikácskával az én jó gazdasszonyom a' zsacskócskát kötötte vót be. Kiváncsinn és fortélyosonn mint az akkori minden semmire kellők vótak, fel kél a' legény a' szekerbül. Egy benyulás, és az én kincsem, az én egygyetlenem és minde-nem, az én harmincz esztendei tarkarításom, az én reménségem hátra lévő napjaimra, ke-

zébe' van. A' generálmars felharsog az uc-
czán; a' katona zsebjébe teszi leleménynyét,
a' nélkül hogy meg nézné, és fél óra alatt
Francziák, zsacskócska, verespántlika kívül
vannak a' kapun. — Az Ur azt parancsoli hogy
a' mi ellenségünket is szeressük, és imádkoz-
zunk azokér, a' kik minket megbántanak és
üldöznek. Jó asszonyságocskám aszt én azon
szempillantásba' nem tuttam, ha fejem' elütöt-
ték vóna is; én maj hogy kétségbe nem es-
tem! maj hogy meg nem hóttam; átkozót-
tam, a' menybeli Isten ne vesse lelkemre a'
feltámadás' nagy napján — átkoztam az isten-
telent a' csészába' minden kigondolható mó-
donn, 's még asz nyertem vele, hogy ostoba-
ságom miatt az egész Kerwer uccza kineve-
tett. Az utonnállóknak egészsz Eutritsig utánna
futottam; ki akartam, ki kellett a' tolvajt ke-
resnem, és a' lopott jószágot üzéssel vissza
vettetnem. De az essőről csorgó alá mentem.
Még el nem értem a' faluba, mikor tiz tizen-
két fosztogató rám támadt, levették köpenye-
gemet testemről, és ki huzták órámat a' zse-
bemből, és még Istennek köszönhettem hogy
épen haza mehettem.

Kárvallásom' első napjaiba' aszt tuttam
hogy azt a' kis eszemet is elvesztem. A' hun csak
jártam keltem verebeket hallottam csirimpol-

ni, a' szemem előtt meg, akár ki nyitottam akár be hantam, éjjel nappal a' verespántlika szárny lógott, és keserűségemnek csordultig tötésére, aszt írta gazdasszonyom a' hegyekbül, kinek a' pletykakomák mindent ki fecsegték, hogy én neki hét száz ötven kilencz tallérral, tiz garassal vagyok adós, és hogy elzárat ha mind egy batkáig meg nem fizetem neki. A' jó asszonnak tökéletes igazsága vót. Mindenemet pénzé tettem; elkütem neki az árát, 's azt ígértem, hogy becsületesenn meg adom apródonként a' mi hátra maratt, és hogy a' tömlöcz' gyalázattyát elkerüllyem, odább állottam, 's itt letelepedtem mint magános tudós.

Mindennap tizennégy órát adok, egy leczkét egy, néha két garasér is; így osztán még is csak keresek annyit, szükönn élés mellett, hogy az én jó gazdasszonyomnak hónapoként az én tiz tizenkét talléromat, adóságom: lerovására elküldhetem. Ha a' jó Isten még csak egy pár esztendőcskével megáld, reméllem hogy becsületes nevemet magammal a' sirba vihetem, és az én kis Friczemnek is marad még fenn valami —“

Gróf Pankrátiusz jött most, a' társaságtól küldetve, félig lélektelen, és jelenté, hogy az a' kertet régen elhagyta, és már fel ült a'

kocsiba, 's csak a' Grófnéra és Paulínára varakozik hogy elindulhasson.

Az öreg mester egészsz alássággal engedelmet kért, hogy fecsegésével olly soká alkalmatlankodott, és hamarosan ajánlotta magát. Gróf Krácz pedig utána majmolá a' jó indulatu jámbor embernek szólásmódját, és csufolódó mosolyában azon néma csodálkozás fekvék, hogy találhatni oly együgyű köz ember' csacsogásában mulatságot, 's hogy feledhetni el a' miatt az ország' egyik legtiszteltesebb társaságát.

Paulína bosszankodott az idvezetlen háborításon, ő még egy óráig halgatta volna az öreg nyájas embert, és éppen midőn Friczről kezdett beszélni, jött a' kiálhatatlan Krácz.

Fricz — a' vár előtti teren számosb jólöltözött gyerekek mulattak laptajátékkal. — Egynek közülök fulasztóhurutban kellett szenvednie, vagy magát igen felhevítnie, hirtelen gyomorémelygés jöve rá, el hagyá a' játékot, 's az ott álló nyárfák' egyikéhez fordulván, appellando előre hajlott; alig vette ezt észre Fricz, midőn hirtelen elő ugorván, 's jószívű indulattal mondván a' kicsinynek: „ifjonez tán bornyuzol? várj én maj tartom a' fejed’“, az ígért szívességet részvevőleg véghez vitte, és azután, az ápolt' köszö-

netének várása nélkül, vig szökdécselésekkel állt odább.

Paulína, kinél ezen természeti jó szívűséget bélyegző vonás észrevétlen nem maradt, mindenütt nézett hazakocsizás közben a' különös kis utszálló után, ki olyannak tetszék előtte, mint a' piros rubint atyjának ásvány gyűjteményében, de sehöl sem vette észre.

13.

Schneller Asszony.

Következő reggel emlékezteté Paulína, tegnap kapott meghagyás szerint anyját a' vén asszonyra, és kérdé, ki volna az tulajdonként. De anyja kész akarva nem hallá kérdését, a' vén asszonyra gondolás által kellemetlenül megillettetni látszék, azonnal néhány sort írá, bepecsétlé, 's azzal vadászát a' székesváros' egyik legtávolabb fekvő utszájába küldé, ki által azt a' feleletet vevé, hogy Schneller asszony hólnap szerencsés leendő udvarlását tenni.

El távozásakor azon észrevételt engedte magának a' vadász Bettina előtt az előszobában, a' Grófné' hallattára, hogy Berlinben minden asszonyságnak csufoltatja magát. Az asszony csupa pizsoktul és tisztátalanságtul

tetétől talpig meredt volt; a' legutólsó fejő szolgátot othon, nehéz munkája mellett is jobb ízűn nézhetni, mint ezen asszonyi sepredéket; de az egész szomszédság Schneller asszonyságnak titulázván, neki is már csak ugy kellett neveznie, ha tőle fegyverrekeleléssel nem akarta magát szerencsétletni, mellyel nem igen látszott titkolódnai.

A' Grófné más nap reggel kocsijában, szántsándékkal vadász és inas nélkül, a' sátorokig ment, ott ki szállott, 's a' czédulkájában megjegyzett helyen, nem messze a' koronaörökös Bellvue mulató vártól, fel találta Schneller asszonyságot, ki most egyszer magát tisztán ki sikárlotta és igen tisztességesen vala; a' Grófnénak ruháját és kezét tulongó áhítatossággal csókolta meg, előmutatá az ő kedves jóféle fogadott gyermekét Fridriket, dicsérte a' kicsinyt példás szorgalma és életmódja miatt, legjobb gyermeknek nevezé egész útszájokban, magasztalá édes módosságait, mellyekről egyszerre láthatni, hogy nem alacsony, nem köz származásu, 's azon szemlélődő kinyilatkoztatást veté hozzá, hogy ha még csak öt hat évig nála leend a' kedves édes Friczke, nevelésével becsületet szereshet reménylhet.

Ugyan kellettlen ábrázat volt az a' kis

Fridrik! Betegesen, ábrándozón, halotti halaványsággal álván ott mozdulatlan, csodálatosan forgó szemeit majd a' Grófnéra, majd szeretett gyámányjára veté fel, kivel igen bizodalmas lábon tetszett állani.

A' Grófné nehányszor meg győzé magát, különféle kérdéseket tenni hozzá; de a' mozdulatlan bámult rá, egy szótag' felelése nélkül, és álnokul vicsorgó pislogó tekintetében azon bizonyítás feküdt, hogy mind abban, a' mit drága gyámánya Schneller bátortalan-ságáról, mellyel halgatását mentegette, 's rényeiről mondogatott, egy szó sincs igaz.

A' nemes Grófné reszketett belső nehez-telésében. Szerencsétlen barátnéja miatt, ki-nek rábizott dolgában jára itt, a' fiu' és tür-hetetlen Schneller asszonyság' kellemetlen megjelénésénél, mondhatatlanul szenvedett lel-kében, azért lehetőleg meg rövidíté a' titkos tanácskozást, által adá a' kicsinynek a' neki szánt aranyat, és a' gyámányának több ilye-ke-t, 's azon meghagyással ereszté el, hogy az udvari vadászhoz menjen, hová kocsin ő is menend, és egy kis fölöstökömről fog gon-doskodni. De e' helyett, mihelyt mind ket-ten eltávoztak, vissza sietett a' sátorokhoz, felült a' kocsiba, és csakhogy a' kelletlen emberektől megszabaduljon, lehető gyors-

sággal haza hajtatott. Saját szemeivel kellett látnia, mint kaptak mind ketten, észre nem vétetni gondolván magokat sűrű bokrok megégett, egymás' hajába a' kapott aranyok miatt; az ifjonecz hihetőleg még azokat is akarván, mellyeket drága Schneller asszonyság kapott, a' legalacsonyabb szitkokat szórta maga körül, és minthogy érdemes gyámánya sem a' legfinomabb kitételek alatt, egy derék orbavágással mérsékelte, mérges dühvel ment az asszonynak. Ezen iszonyu jelenet' ki meneteletét ehetlen lett volna a' lágy érzésű Grófnénak bevárnia, feltarthatatlan könnyzárpor ömlött ki szemeiből. Örült volt hogy látándja a' még ma is szeretetre méltó ifjúkori barátnéjának szép mássát, 's az ártatlanul elárvahodott gyermek' szívében anyjának rényeit találándja. Mit mondjon már most annak! Az igazat volt kénytelen, és kellett mondania. Ezen, testben lélekben elárvahodott gyermekben, ha csak még Isten csodát nem tesz, senki sem érend örömet. Ezen kezek közül ki kell azzal minél előbb! még ma! de hová!

Tíz plánumot csinált, de szinte oly hamar ismét fel hagyta velök, mert egyiket sem lehetett kiviinni, a' titok' leplének, melly ezen történeten feküdt, és most legalább meg nem illethetett, elszakítása, vagy felhajtása nélkül.

A' kis Fricz a' vén mesternél! Milly fris, életerős, derék ifjoncz volt a' rongyos, szakadozott nadrágocskájában, az izetlen, esztelenül felpiperézett, lelki testi egészségtelen, és a' gyámányjával éppen megért jelenet után ítélvén, bizonyosan gonosz lelkű Fridrik mellett. Ha a' szem lélek' tüköre, az eleven Fricznek fekete tűzcsillagaiból vidám indulat, egyenes becsületesség, és jó szívű ártlanság olvastatott ki; de a' szerencsétlen Fridrik' félénk szeméből nem foglácsolhatott ki az ember egyebet, mint nyilvános alacsonyságot, buta elmét, goromba erkölcsöt, és kaján rosszaságot együtt. Bár csak cserélni lehetne, hozzá akará tenni a' búsitott Grófné szóltalan egyesbeszédében, de nevetnie kellett, mert Fricz, a' kis hűséges kölök, az uton állott, levevé sipkácskáját midőn meg ismerte, örömeiben elragadtatván, hogy pártfogónéját ily véletlen találta meg ismét, és vig keresztülkosul szökdéceléssel versenyt vágatott a' lovakkal, mellyek nem rosszul járanak.

14.

A' Samaritáné.

A' szegény kis ifjoncz nem céltalan erőködött ugy. Az asszonysággal gondolá magá-

ban nincsen inas; egyik szokott keresetág a' nemes berlini utszálló ifjuságnál, ily esetben inaspótlót játszani, és kocsiajtót nyitni, mikor rendesen nem szokott elmaradni a' kiszálló' adakozási ajándéka,

A' Grófné a' nyárfák alatt egy palotaforma ház előtt állott meg.

Fricz izzadáslepetten és lélektelen ugorván elő, felszökve nyujtá ki kezecskéjét, hogy a' magas kocsiajtó' fogatját elérje, de a' vadásznak egy lökése, ki a' ház előtt állott, és a' Grófné' vissza jövetelét várta, goromba „nem mégy el te pernahajdi“ — val úgy elhajtá, hogy a' gyermek, fejecskéjével egy gránit falbeli oszlophoz bukott, 's darabig a' köröslég álló cselédcsoporthoz örömére, eszméletlen feküdt, de azután felpattant, homlokát mind két kezével eltakará, 's csendesen sirva a' szegleten elsimult.

A' Grófné nem látott ezen jelenetből semmit, mert Hardegsszen ur által, ki vele egy falura kikocsizás iránt végezni jött, elfogadtatott és be vezettetett. De Paulínának, ki az ablakból látá a' vadász' ki-menthetetlen roszbánását, csaknem meg hasadt szive; elébe futa a' vadásznak, szokatlan hévvel megtámadá, 's azt kíváná, hogy igazságtalanságát ismét helyre hozza, a' kis fiut ujra

felkeresse, és orvosról gondoskodják, ki nézze meg, veszedelmes e a' sérelem. A' vadász mindazáltal nevetett, 's azt vélte, hogy olyan poronty nem nagy kár, és igen jó volna, ha a' hóhér mindennap elvinne egy oly akasztófára valót; ekkor Paulína hirtelen vissza fordult, mert könnyeit meg nem tarthatá, mellyek a' barbarusra haragjában szemeiből csordultak; anyjához akart, ennek fájdalmát panaszolni; de ott társaság volt; szívének szorongatódzásában alattomban lelopódzott a' lépcsőn; repülő lépésekkel a' szegletre ballagott, és az örökhosszu, emberfolongásu utszába nézett; de a' kicsiny elünt. —

Megcsalatván szánakodó reményében, darabig ott ált késlekedve, nem tudván tovább menjen e vagy vissza forduljon. Hiszen fájdalomtól elnyomatván valami házba be mehetett, és összerogyhatott; 's ha minden ember oly érzéketlen dühös mint a' vadász, meghal a' fiu szabadítás és könyörület nélkül.

Lassan, és saját szándékával egyetértés nélkül tovább menvén, minden házajtón benézze. A' harmadik mellett hallott rémülésére valamit nyöszörögni. Hirtelen közelebb lépe.

Fricz a' szegletben ült vérző fővel, és keservesen sirt.

„Szegény Friczem!” kiálta részvevőleg, és bújában ’s félelmében nem tudott hová lenni, midőn a’ véres homlokot látá, de a’ fiu serényen felugrott, erőlteté magát nyájas mosolyra, és azt állítá, hogy a’ semmit se tesz.

„Istenem, hogy kell rajtad segíteni,” mondá Paulína leggyengédebb szánással illetetvén meg, ki vevé patyolat, szépen himzett zsebkendőjét, ’s a’ kicsinynek fejére köté, és kéré mindenek előtt orvoshoz menni; de Fricz, ki a’ jóltévő angyalnak, grófi gyermek’ képében, meglepő segélyétől már meggyógyultnak érzé magát, azt vélte, akkor ötöt a’ többi ifjoneczok szépen ki nevetnék, ha oly csekélység miatt mindjárt orvoshoz futna; de, ha csak pénzt nem látnának, azok se tennék rá kezöket sem.

Paulína magán való haragjában, hogy nála sem volt egy fillér is, a’ legnehezebb szemrehányásokat tévé magának; de mikor is gondolkozhatott volna mindenről siettében és ijedtében. Villámsebbel kapott mind két kezével jobb fülecskéjéhez, ki nyitá az arany kigyófejecskét, ’s örvendezve, hogy még is adhat valamit a’ szegény ifjonecznak, azon meg hagyással nyomá markába, hogy azt a’ valamit adja el, ’s árával kínálja meg az orvost, és eltűnt, mert a’ láz’ lépcsőjén, mellyben

állott, több személyek jöttek, mellyektől megláttatni nem akart.

Az embernek legboldogabb örömétől, a valami jót tevés' örömétől vitetvén, könnyen lebegett, mint az ég' szárnyain, lakába viszsza, és örvendezett azt venni itt észre, hogy nem nélkülöztek.

15.

L o v a s - K a p i t á n y .

Paulína a' következő napokban, ha csak egy szabad pillantata volt, szünetlen az ablakon állt, Fricznek, gondolá, egyszer csak erre kell jönnie, és magát mutatnia, neki azon megnyugtató adása végett, hogy ismét egészséges.

Ő nem jött.

Tudta, hol lakik Paulína; mert hiszen látta anyját háza előtt leszálni.

Beteg volt? — megholt? vagy kénytelen-ségből a' kendőt is eladá, és azt gondolván, hogy azt csak költsönözöttnek kell néznie, s ismét elhoznia, most már szegyenlé, azt nem tehetni?

Játékszinben, conczertben, és apró házi körben, mindenütt akárhová ment, az a' kikerülhetetlen aggodalom üldözte, mit csinál a' szegény ifjoncz.

Hozzá küldeni nem volt kit; legörömsébb maga ment volna; de tudta a' kunyhót, mellyben lakott?

Anyja volt a' váratlan követ, ki neki első hirt hozta róla. Ez a' következő regek' egyikén némelly barátnéjival ki kocsizott, 's vissza térte után beszélé az asztalnál, hogy a' Céres piac' tájékán ki szalottak, és a' vadaskertetet gyalog járták be. A' Rousseau szígeten egész utszálló fiuk' csöcselékével örlekedett Fricz ur, papiros csákó lévén fején, egy pár veres gyapjucsomó epaulett gyanánt vállain, és egy fa kard oldalán. A' tábor valóságos előőrökkel volt körül véve. Midőn közelebb jöttek, egy azok közül rájuk kiáltott, mellyre azonnal az egész tanya fel szökött, a' zsineg kantáron készen állott sövénykarókra fel pattant, és Fricz elől lévén, diszmarsban elő lovagolt, Fricz, midőn meg állottak a' gyermeki vig játékot gyönyörködve nézni, az ezredosztályt szembe előre járatta, és a' fegyvert fel tartatta, azután pedig több kanyarodásokat és fordulásokat tétett, mellyekkel legfelsőbb megelegetéseket nyilván ki jelenteni nem mulatták el; és tréfából Friczet Hadnagy urnak czimezték; de ő egész komolysággal felelé, hogy ő az ezrednek Kapitánya, 's ő azt már régen gyűj-

tügetvén üszve a' vadas kertben és Fridrik-városban, a' vén huszár káplár Eisensteinnal derekason ki taníttatta; 's most itt örlekedik, mivel, mint kémjeitől hallá, ezen napokban a' voigtlandi ifjanczok rá akarnak ütni, azonban rá hagyhatja magát ezredére, és a' voigtlandiak, mint monda, ne busuljanak pokolbeli sujkoláson. A' Grófné azután kérdezte nem vett e még mester ura a' neki arra szánt pénzből más ruhát, de Fricz viszonzá, hogy ha jobban volna öltözve mint a' többi ifjanczok, azok csak ki csufolnak, és egy óranegyedig sem játszanának tovább vele, azért kérte mester urat, hogy neki télig tartsa meg a' pénzt, a' mikor azért egy pattangyus altisztnél, ki sánczokat, bástyákat, és várakat igen szépen tud festeni, órát veendő a' rajzolásban.

„A' Generálisné“ folytatá a' Grófné, és Titkostanácsosné, magokban gyönyörködve a' kis furesa Kapitányon, ki vevék erszényeiket, és neki, 's derék ezredének valami csekélységet akartak ajándékozni; de azon pillanatban jött egy kis nadrágtalan sebes nyargalással érkezvén a' legszélsőbb végőrtől, és jelenté, hogy a' voigtlandiak a' gyakorlásteren gyors közeledésben vannak. Most már nem volt késedelem; a' mi Kapitányunk bátran szökött sövénykaró almás szürkéjére, fülére

nyomá papiros csákóját, megsimítá szakállkáját, parancsolta: menj! menj! és merő hajrá alatt, dübögő vágatással repült a' hőssereg a' véres csatába. A' Generalisné, ki a' hadkedvelte ifjuság' harczneszén derekasan gyönyörködött, rá beszélt bennünket utánazni, és a' Kapitány ur' szava szerint, a' sujkolást távolról nézni, de ki érkezhett volna a' madársebesekkel. Egy porfelleg, melly a' viadalvágyu seregcsoport után égre keringődött, elvoná őket szemeink elől.

Paulina az utóbbi években husz hadi tudósítást is hallott ujságból olvasni és beszélni, de egyet sem oly feszes figyelemmel, mint anyjának éppen előadott hiradását, melly a' kis asztali társaságnak nevetésre, és azután ezen erős utszálló ifjuság' sorsán való komoly vizgálatra sok okot szolgáltatott, mellyben valóban sok felséges fej találkozik, de nevelés' hiánya, és rossz példa miatt, a' legelső gyermekségtől fogva elvadul, és töbnyire egész életére nézve elvesz.

Egy öreg orvos, ki szintén az asztalnál ült, és az ezen pór nép' alrendében uralkodó végtelen nyomort, számos évi tapasztalásból látszék ismerni, ezen nagyobb részént pillantati érzékkény által világba vetett, és azután a' szülék' ki - menthetetlen könnyelműsége ál-

tal jó Istenre, vagy ördögre hagyott szerencsétlen gyermekek' rettenetes sorsán való haragjában, azt a' kegyetlen vélekedést nyilatkoztatá, hogy legjobb volna, ha minden esztendőben egy düghalál támadná meg ezen kis fajzatot, melly azt mindjárt születése első havaiban elvenné a' világról, legtöbben a' nélkül is éhségben halnak meg, és apolás' — szükében, azoknak örök átkokra, kik nemzék és szülék; de sokan, igen sokan maradnak még életben; és százból közülök, kilenczven kilencz esik egész élte' fogytaig, mint nyomorék, nyavajás teremtmény, vagy mint hasztalan, hijábanvaló naplopó, kósza, és gonosz, a' status' terhére. Felülről ugyan minden tétetik, ezen szánni való teremtményeknek állapotjuk' javítására; de mind addig, míg a' pórság, melly évről évre minden kapujin ömlik a' székesvárosba, egymáshoz teheti magát, vagy öszve házasodhatik elegendő kereset' mutatása nélkül; míg minden özsze-kelest a' közös özvegyi casszába idomzati részadási beírásnak nem kell meg előznie; és mind addig, míg az atya, kit rendesen mindig az anya' csábítójának, vagy legalább vétkeesebb résznek kell tekinteni, egy házasságon kül nemzett gyermek' számára sokkal nagyobb, a' nélkülözhetetlen élelem' jelen

értékéhez szabott táplálási pénzre nem szorítottatik; mind addig csekély kinézése szerint, semmi lehetőségét nem látja ezen kegyes javítás kívánság' folyamatba hozásának, és mind addig szerencsétlen leend ezen, fájdalom, minden nagyobb városokkal közös ily gyermekek' nagyobb számának sorsa, kiknek jobb volna, ha ezen szép világot soha meg se látnák.

A' társaság' indulatja a' jámbor orvos' jó véleményű taglalása által komolyba ment által, 's beszédének némelly' helyein a' Grófné, távol lévő ifjonti barátnejának lelkében, mélyen sértő szurásokat kapott szánakodó szívébe.

16.

Kigyófejecske.

Lágy anyai részvéttel jövéni vissza a' Grófné szegény Friczre, azt vélte, hogy ezen fiúból, kinek nyílt arcza, talentomot, és minden jóra tehetséget árul el, valami okos vezérlelssel, minden biztonnyal hasznos ember lehetend egykor; némüképpen azzal vigasztalá magát, hogy becsületes öreg mesterénél eddig ugyan még igen jól látszik nevelve; de még is azt kívánta, hogy jövőendőben neki tehetségeihez mérsékelt nevelés juthatna, 's azt

látszék várni, hogy vagy férje, vagy az orvos, vagy valaki más eszközt és utat mutattak volna neki, mint lehetne azt legjobban kimunkálni, de ezek, kik sok óldalu munkás életökben már több szegény ifjanczokat is láthattak szükölködés' terhe alatt semmivé lenni, és az emberi nyomorúság' megszokása által azon alkalmas alaptételre, hogy sokat kellene az embernek tennie, ha minden szegény ördögöt ki akarna az inségből segíteni, részvétlenebbüllátszának támaszkodni, nem hallák kívánságát, és csak egy ifjabb dáma, ki magát a' Grófné' elbeszélése által igen vonzódní érzé, egyezett meg vele, 's tudakozódott, talán félig meddig annak kivitele' lehetségét el látván, a' kicsinynek neve és lakása után; de fájdalom a' Grófné egyikről sem tudott bizonyos utbaigazitást adni; a' vadaskert körül, vagy éppen magában, gyanítá egész helyesen, hogy mentora, a' lipcsei mester lakik; és a' magában egészen helyes hozzávetésben, hogy a' kis vad ember szüntelen az ottani tájékon forog, leirá azt találkozás' esetére, fekete kondor hajától egészen gyengéden formált kis mezetlen lábáig. „Tarkán össze foltott rongyok“ folytató személy-leírásának hevében, „fedik a' testet, mellynek szép idomzata, mellynek tetszőn folyó

külrajza, mellynek ifjui testereje a' hires agesanderi márvány képcsoportbeli Laokon' legkissebb fíjára emlékeztetnek; a' büszkén domborodott melly, nyílt homlok, az égő tüzes szem, a' finom mosoly a' kis rózsza ajak' szegleteiben — én minden ismeretségünkbeli gyermekek közt szebb, meghatóbb gyermekarczot nem ismerek, a' mellett a' gyorsaság, a' kellem minden mozdulásaiban; beszédének elevensége — egész viseletének merősége — nem, alacsony származásu ő nem lehet; sziv-reható nekem az ő megelégedése. Egy fejedelmi fiu sem lehet hermelin köpenyegében istenileg megelégedettebb, mint a' kis gazember rongyocskáiban; virányló arczán az egészség' legszebb elevensége díszlik, és a' legkeserűbb szegénység' mázsáterhétől lenyomatván, még is marad elég ereje a' világi hiúságról egészen le nem mondania; bal fülében egy csinos arany kigyófejecskét lord, mint a' ti—“

Paulinához fordult, ki nyílt szájjal halgatá, és kérdé, ennek jobb fülében nem látván a' kigyófejet; a' különös történettől meg lepette, hol van kigyófejecskéje.

Paulína, ki magát a' beszéd' ezen szárnyas fordulására el nem készíté, meg rettenve mind két kezével jobb füléhez kapott, s úgy tette, mint ha még csak most nélkülözné

az el tüntet; hiszen itt mind a' világért meg nem mondhatta egész társaság előtt, hogy azt ő adta neki, sebjei' gyógyíttatására, melyeket tulajdon szolgájok irgalmatlan ejtett rajta. A' nem ember anyjának széke megett állt, neki által ellenében, és egész beszélgetés alatt rajta volt szeme, hogy ha egyszer reá nézend, jel által tudtára adja, hogy mint akkor mindjárt mondá, az ördög' prédája meg nem holt a' gránitoszlophoz kis üttetéstől; de egy századig ott álhatott, és sóbalványa válhatott volna míg Paulína rá fogott tekinteni; ő meg sokkal inkább haragudott reá.

Az anya természetesen kérdezé, hol és mikor veszett el a' fülön függő, 's ha nem vette e elébb észre a' vesztést, és ezen esetben miért nem szólott róla semmit; de az éles elméjű atya nevetett, és ha csak most veszi még először észre a' vesztést, nevetséges történetnek nevezé, hogy mindjárt jobb füléhez kapott, 's Paulína, a' legégetőbb bizonytalanság' lángoló pirosságával égvén, még rosszabbá tévé a' bajt!, most mind két kezével a' balhoz is kapván.

Gróf Pankrátiusz, kinek az anya' állítása, hogy minden ismeretségbeli gyermekek közt egy érdeklőbb arcot sem látott, a' darab diótortát, melyet éppen köszvényes rángatód-

zásu szájához vitt, örömmel czukrozá bé, és kinek a' dicsért Friczre már charlottenburgból igen fájt a' foga, az orvos' elébbi állításában, hogy az itteni ifjonzok mind semmire való konokok, nyefegő hangal egyezett meg: 's azt vélte, Fricz ur hihetőleg egy a' Doctor ur által említett kilenczven kilencz közül, és a' hibító fülönfüggőt lopta; csak, szuszogá, és nevetett nyihogva hozzá, ötvenet kellene számolni valami hathatós drótkorbáccsal a' friczkóra, akkor majd megvállaná. A' Doctor megrettent a' mérges gonoszságon, melly ezen kis nagyinqvisitori szivben ült, és kéré erőltetett 's neki keserűvé való mosollyal, a' torturát, azon esetben, ha a' gondviselés az igazságosztó miniszteri nagy bíró kardot valamelly német statusban kezébe adandná, ujolag be nem hozni; és Paulína, ki utálattal fordult el a' neki ki mutatott játszótárstól, köszöné Istennek, mi lőn Hardegszen ur fogá fel a' szót, és, ha a' karika Fricz' fülében valóban az, a' mit Paulína elvesztett, tiz esetet is felhozott, hogy juthatott a' fiu egészen ártatlan uton ennek birtokába. Paulína életől fogva mindig igen jó volt az öreg urhoz. Most még egyszer ugy meg szerette. Egyszer'mind leírhatatlanul jól esett ravaszságának, és Fricz iránti jó akaratjának, de a' mire nézve még

nem volt magával tisztában, hogy van valami, a' mit csak ő és Fricz tudott, és min mások törék fejöket, végre abban hogy Fricz inkább egykisé tovább vérzett és szenvedett, mintsem az ő kigyó fejecskejétől megvált volna oly figyelmet érzett, oly gyengédséget, millyet a' szilaj ifjonczban koránt se hitt volna. A' másik fülönfüggő, az ugy mondott elveszettnek ikertestvére, most neki semmi árért sem lett volna eladó.

Azon álhatatossággal, mellyet anyja Friczen mondott észrevenni, kigyófejecskejét bizonyosan egész életében bal fülében hordta. Isten tudja milly formában találkozott ismét egyszer vele életének folyásával későbbi években, ifjává virágozván fel, ifju emberré érven, de akarmint megváltozott, akár merre járt kelt, a' kigyófejecskeéről balfülében mindig ismét meg akarta ismerni; annak kellett jegyének maradnia mind addig, mig csak él. A' kigyókarika, mondá még a' minap anyja, örökkévalóság' példázatja, a' történet különösebben, elmésebben nem —

„Jegedet egészen elhagyod olvadni, Paulína, egyél csak gyermek,“ mondá atyja nyájasan mivel látá, hogy a' drága panachéet, kedvenczételet, megilletlenül hagyá maga előtt, és azt hívé, hogy a' fülönfüggő vesztés' tör-

ténete, 's a' szemrehányások miatt, mellyek ez alkalommal, könnyelműségéért és vigyáz-talanságaért tétettek, oly érzékenyen megilletetett, hogy evése ivása elmulék. De mik voltak neki panachée, bonbon, és baisier, a' csendes öröm' édességéhez képpest, mely-lyel neki a' fantázia kis szívét czukrozgatta.

17.

P a t y o l a t k e n d ő.

Következő nap Titkostanácsos Hardegszen ur fényes dinet adott a' tegnapi társaságnak a' Jágornál. Mint ily nemű körökben történni szok, századikrul ezredikre jött a' szó, 's többek közt Paulínát a' gazda azon kérdéssel lépé meg: nem találkozott e még a' tudomásos fülbevalókarikáról közelebbi felvilágodás.

Paulína nemezé elpirúlva.

„Csaknem azt hittem,“ folytatá nevetve „hogy valami második vesztésedért is kell tégedet szánnom.“

„An-te a' patyolatkendőt gondolod,“ szavába vága nője, és Paulínának ijedtében megállt a' harapás szájában.

„Patyolatkendő?“ kérdék többen ujságkivánva, és felszólíták Hardegszen urat, a' dolgot elbeszélni.

„No,“ viszonzá az, Paulínát vigasztalva, kinek egy pillantás alatt háromszor változott színe, „egyik kendő olyan mint a’ másik: de első pillanatban valóban fogadni mertem volna, hogy az a’ kendő ugyan a’ volt, mellyel te minap, azon reggel, mellyen anyád jókor a’ vadaskertben vala, és én vissza jövetelét szobádban vártam, a’ már oly korán elhatalmazott hőségen panaszkodva, hivesítést legyezél magadra; legalább a’ himzet egy szálíg hasonlított; azonban, igaz hogy a’ mellék környűlmények, az ellopásnak ugyan azon órában kellett történnie, mellyben én a’ kendőt a’ te kezedben láttam; egészen tele volt vérrrel, — —

Paulínának lekellett kezéből kést és világot tennie, és kezét asztalalá dugnia, mert a’ megfoghatatlan felfedezés-félelmétől oly erősen reszketett, hogy semmi tagját nem tarthatta csendesesen.

„Beszélje el csak, beszélje,“ elkezdé Kráczka’ anyja hathatósabban, ki ugy látszott az igen vastag vérengző történetekben mulatságot találni, és a’ Titkostanácsos elbeszélte azután, hogy valami sikárló asszony, ki olykor házában munkát és kenyeret talál, azon reggel a’ Fridrik utsalja’ hosszában menvén, ebben, nem messze a’ nyárfaktól, egy ifjonczot ért utól, kinek feje egy igen finom,

felettebb ékes himzetű patyolatkendővel vala bekötve. „Utána menés közben,” folytatá az öreg Hardegszen, „meg szólítja, és egyenesen kérdi: „„ifjonecz hol vetted azt a' kendőt?”“ de az egész röviden és durczásan felel, hogy a' reá nem tartozik, 's tovább megyen utján; a' goromba felelet megharagítja az asszonyt; egyenesen rá fogja, hogy a' kendőt lopta; akkor feléje fordul a' fiu, és öklével orrba akarja ütni. Most az asszony szitkozódik és kiáltja: „„Zsivány! segítség!”“ 's i. t. azonnal tiz husz ember össze jön; egyik elől, másik hátul fogja be a' fiut; a' kis dühös kölkök ifju oroszlánként védé magát, de a' sokaság meg győzi, a' sikló asszony lerántja fejről a' kendőt; az ifjonecz ki siklik mint egy angolna a' sokaságbul, mellynek szeme inkább a' drága kendőn mint az ifjoneczon van: ez futásnak ered, és sebesebb lévén mint mindnyájan, szerencsésen el illan onnat; minden körül állók azt gondolván, hogy a' kendő magától ezen asszonytól oroztatott el, békével annak birásában hagyják: de az ifjonecznak még más valamit is kellett el csennie, mert akarmilly szüksége lett volna is jobb kezére védelem végett, a' körül állókkal volt viadal alatt, még is mindig erősen össze szorítva tartá, és így hihetőleg valami aranydarab, vagy

értékes drágaság volt benne, mellyet nem örö-
mest akart el szalasztani; és a' frisen vérző fő,
mellyet a' csodaszépségű kendővel kötött be,
kétség kül megerősíti a' gyanut, hogy a' ke-
reskedő lopáson kaptván derekason megütle-
keltetett, és csak ügyességének 's gyorsaságá-
nak köszönheti elszaladásának szerencsáját."

„Ejnye pór sepredék!“ szuszogá Kráczka.
„Egy máglyára kellene az egész fajzatot tenni,
és egyszerre ki égetni a' világból. Ha én itt po-
liczia praesidens volnék, becsületemre mon-
dom, a' berlini ficzkókat, mint a' lipcsei pacsir-
tákat, mind nyársra húzatnám, és forró olaj-
ban süttetném; meg lássák, utóljára még nem
más volt a' kendős gazember mint Fricz ur,
ha a' fülbevalót lophatta, éppen ugy —“

— „Látta Nagysád a' kendőt?“ kérdé
Paulina' anyja, hogy Kráczka' gyermeki ba-
safecsegését tovább ne hallja, a' Titkosta-
nácstól, és ez igenlé, 's azt állítá, rég óta
nem volt kezében nagyobb művészségű és
izlésű ezen nemben; „két szárnyát“ mondá
még, „a' rajta lévő vér miatt nem lehetett
vizsgálni, de a' harmadikon, fejért fejérbe hi-
mezve, könnyű emlény tekervényben egy ékes
kalitka függött, fogai közt kukucskáló pa-
pagálya, negyediken pedig egy hálóval kö-
rül fogott himszarvas, melly magát szarvai-

val az előtte kiterített hálóra keríté, és ki szabadulni törekszik.“

„Az a' te kendőd, Paulína“ kiáltá anyja kellemetlenül lepetve meg, „mellyet neked Desmarais demoiselle utolsó születésnapodra hímezett. Leány, hogy jutott az ifjoncz a' kendőhöz? és te azt nem nélkülezted? és nekem elebb arról semmit se szólál?“

Paulína, ki egész történet alatt a' torturának minden hét mérsékletét ki állotta, és most világosan érzé, mint lövelt minden vére forva arczába, magának is csaknem megfoghatatlan léleksendel tagadta. Maga magának utálatosnak tetszett, hogy kedves anyját ily merészen meg hozudhatta, de — ha mindjárt életébe került volna is, nem fogott neki lehetséges lenni, itt, minden ember előtt, az átkozott történetet a' kendővel elbeszélnie. Az össze szorított kézben a' kígyófejecskét tartotta Fricz erősen. — A' magában értéktelen drágaságnak igen kedvesnek és becsesnek kellett előtte lenni, mivel a' heves viadalben sem eresztette prédára, 's minthogy a' miatt csak egy kezét tartá szabadon, bizonyosan néhány jó puffal többet kapott; — de ha az magát oly derekason tartotta, ő sem akarta eszét el veszteni; hanem ma este, ha magában vala anyjával, mindenről becsü-

letesen akarta értesíteni. Hiszen semmi rossz-
szat nem tett.

Szerencsére Generálisné ángy ezen ma-
gával tanakodás alatt, rövideden előadá, hogy
a' kérdéses kendő, a' Paulínájéhoz töké-
letesen hasonló, még is más lehetne, mint-
hogy itt több művészeti kereskedésben szerfe-
lett csinos himpéldányok árultatnának, mely-
lyek után a' közep rend' leányai dolgozni, és
mester miveiket, apró status szükségéik' győ-
zésére elszokták adni; így emlékezik például
egész bizonyosan, hogy az említett szarvast
egy ismeretségebéli dámának karácsonyra
ajándékozott kendőben, már egyszer látta.

De a' Grófné nem hagyta fejéből ki ver-
ni, hogy a' Paulína' kendője, mivel a' papa-
gály is különösen össze jön vele, és azt ál-
lita, hogy sem ehez, sem a' szarvashoz, nem
találtatnék az itteni kereskedésekben himpél-
dány, mert Desmarais demoiselle mind a' két
tárgyhoz, mellyeknek a' Paulína' ifjantabbi
korából apró történetekre vitetésök volt, ma-
ga rajzolta a' himpéldányt; harmadik szár-
nyában a' nemzetségi czimer van himezve,
negyedikben Paulína' neve, — és bátran fo-
gadni merne, — —

„Itt nincs szükség fogadásra,“ szavába
vaga Hardegsszen-ur, Paulína' rémülésére; „én

oda küldök; tiz minutum alatt itt az inas a' kendővel; akkor mindjárt el van döntve a' dolog."

A' beszéd az alatt más tárgyakra fordult; csak Paulína ült mintegy puskaporos hordón, a' szerencsétlen követ vissza jöveteléig.

Anyja néhányszor különös visga tekintettel nézett által feléje; de Paulína erővel öszsze szedte magát, hogy háborítatlan nyugalom' színét erőltessen; evett, ivott, csevegett a' szomszédokkal, sőt néha még tréfás mosolygást is csikart ki magától.

Tizszer nyílt az ajtó; tizszer látá az inast kendőjével belépni, és most már az egész fényes társaság' jelenlétében vallatást kezdeni, mellynek ha vall, egész életebeli szégyent kell reá huzni maga után.

Nem, ő semmit se vallott; el ismeré a' kendőt magáénak, de, hogyan vesztette azt el, arról egy általában semmit sem akart tudni.

Minél gyakrabban nyílt az ajtó, annál inkább meg erősíté magát a' legmakacsabb tagadás' szándékában, 's az által oly álhatatos és nyugodt leve, hogy, mikor végre az inas csakugyan be lépe, a' vilagosítás után mellyet hoz, éppen oly kíváncsinak tetszék, mint a' több társaságbeliek.

Az égi háboru elvonult. A' kendő mosásban vala. Holnap akarta azt az asszony el-

hozni, és Hardegszen ur meg ígéré, az asszonyt, a' bünbizonyító patyolatkendővel együtt a' Grófnéhoz küldeni.

18.

Kénytelen hazugság.

Egyetlen egy szó mindent elrontott.

Az anya legjobb uton volt; és Paulínának, a' Fricz' vérével meg áztatott kendő előtté lévén, az egész összeszövődés' kivalása nyelvén forgott; de anyja előterjesztése' folyamatjában azt találván ki ejteni, hogy azon esetben, ha a' kis Gróf Pankrátiushnak valóban igaza volt, és az utszálló ficzkó Fricz való, kinek fejről az asszony leragadá a' kendőt, mindent elkövetend, őt fenytő házba adni, mellyre kettős köteleztetése van, egyik, az ifjonczot ezen komoly büntetés által, ha még most nem késő, a' javulás' útjára vissza vinni; 's azután, az emberi társaságot oly veszedelmes gonosztévő ujoncztul meg óvni.

Milliomokat lehetett volna most Paulínának ígérni, a' szegény ártatlan Friczet, kivel az ő házi embereik oly fertelmes méltatlanul bántak, ki oly csendesesen és keservesen sirt, és ki az ő fülbevalócskáját oly nagy becsben tartá, ki nem fogta adni.

„Az ifjonecz“ felelé könnyű mosollyal, „akár ki volt, de a' kendőben ártatlan. Én most magamnak egész természetesen magyarázom a' dolgot. Midőn te korán a' vadaskertből jövel, Hardegszen urral én az ablakban valék. A' párnák nem egészen tiszták lévén, rájok terítém a' kendőt, Hardegszen ur, midőn téged jönni lát, ki siet a' szobából, téged lenn a' kocsinál elfogadni. A' szobaajtó' nyílásakor, meddig én őt kísérem, léghúzam támad. A' kendő tollkönnyű; én azt a' vánkoston hagytam; a' szellőzet ki fúja az ablakon; valami ifjonecz megleli; és beköti vele magának, pajzán veszekedésben éppen megvérezett fejét — ez az egész történet; és hogy én annak mindjárt nem valék fijával, nem csoda; hiszen a' lármás Berlinben csupa látogatástól, ünnepléstől, kénytöltéstől, és mulatástól magához sem jön az ember. Mi legjobb e' dologban az, hogy a' kendő megént itt van. — Még csak a' vesztés által lett igazán kedvessé előttem,“ hozzá tévé valamivel lassabban, és örült, hogy anyja' neheztelesét meg lágyítá, 's valamit mondott, mit, ha Fricz azt hallotta volna, bizonyosan egészen más értelemben fogta venni, mint anyja vehette.

Pankrátiusz' szülei adtak ma dél előtt a' Teichmann' virágkertében diszes villás fölöstökömet; a' Schlüsselburg Gróf' szállásán gyültek össze, a' kapuig kocsiztak, és a' szép regben gyönyörködés, meg étvágy hozás végett, onnan a' vadaskerten keresztül gyalogmentek.

Paulína örült a' sétamenésen. Valami egészen saját érzés, melly bal keblében tá-mada, 's oly különösnek tetszett előtte, hogy valahányszor rá gondola, mindig mintegy magán nyájasan kellett nevetnie, monda neki, hogy hihetőleg a' kis Friczet látándja a' vadaskertben; azért meg nem tarthata magát, minden rónába, minden kettévágó vonalba, minden ösvénybe benézni, a' meddig csak szeme hathata; de sehol sem találtatott.

Ugy össze vágták minap a' voigtlandiak kis zászlóaljával, hogy egy tagját se mozdíthatá? Vagy mester uránál ült és tanult? Vagy ismét valami kocsi mellett futott, egy dámanak ki szállásakor szolgálatját ajánlani? Az, gondolá, nélküle is ki fogna szálni, 's mi jutalmat hozna hivatlan mőkössága, eléggé

megtanulhatta volna a' gránit oszlopon nem messze házoktól.

Az alatt a' társaság a' Luise szigethez ért.

Kétség kül egy az egész birodalmi legszebb helyek közül.

Lágy illetődéssel mulattak mindnyájan a' dicsőült Luise Királyné' egyszerü kis emlékénel, és Hardegzen ur, ki, mint rendesen, a' Cicerone vala, az beszélé, hogy megboldogult Iffland a' vadaskert' lakóihoz intézett körírás által adott okot ezen emlékkő' emelésére; hogy e' kellemes sziget a' főerdőmester Schenk' elmés rendelkezésének köszönheti viránydíszét, és hogy jelenleg ezen ki díszesítésre Fintelman fő erdőlőnek van szemes szorgalommal és találós izléssel gondja.

„Martius tizedikétől, tudomás szerint a' dicsőült' születésnapjától, az első télfagyig“ folytatá Hardegzen ur, „mindig frisen virányló virágszőnyeggel van borítva ez idilli szigetke; nagyítás nélkül, minden héten más képet mutat az. A' mi szépet csak az évszak' folyta alatt ajándékoz a' virág Istenné, itt mind csinnal rendelve találtatik, és,“ hozzá tévé tréfásan, „ha az egész földön minden föltockska, czélja' milétéhez és helyhezeti fekvéséhez képpest oly jól elrendeltetik, mint ezen kis sinórmértéki sziget, akkor leend plané-

tánkon tökély és a' műveltség 's emberi nem, érettségének czéljánál. Akár mikor jöjjön az ember,“ ilyen végzé komolyodva, „minden napszaka vándorolnak ide minden rendű személyek, és örömet mulatván itt, könyörögnek fedhetetlen Királynéjok' csendes nyugalmaért; vagy ki sirják búsongó sziveiket; vagy megújítják az örömtelen elmét egy tekintettel ezen némavidor virágözönre. De a' szerencséseknek is kedvenczhelyök lévén ez, minap én itt egy fiatal házaspárta találtam, melly bizodalmas beszédben azon házi boldogságot fagadta például venni, mellyet a' dicsőült alkotott maga körül, és —“

„Vesztett kutya! vesztett kutya!“ harsozott a' társaság' háta megett közel menő tőlött utról. — Merő ijedésrikóltással szalad szerte megrettenve mindenki, és egy fekete erős mardosó rohanván, farkával lábai közt, és szájából messzire nyuló ónszin nyelvével, az úton keresztül, gyorsan a' társaság felé, a' szaladókat sarkalta, 's Paulínának lábaihoz kapott.

„Gyermek! — Uram Jézus! — Paulína! — az Istenért! — Grófnécska! —“ kiáltának mindnyájan körösleg; a' kutya Paulína' bokájához kapott; egy markolás, és a' levegőben függött, az ég és föld között.

„Ne féjjen a' kisasszonka,“ mondá Fricz, ki háta megett állt, nevetve; „én mán nyakon csiptem ükemit.“

„Ficzko, el ment az eszed“ kiáltá Hardegszen ur egy fa mellett rejtekezve, „hiszen az a' kutya veszett.“

De Fricz nem felelt; meresztett kézzel távol tartván magától foglyát, mellyet erősen nyakszirton kapott, egy szomszéd kertbe futott, 's csalitjai megett eltűnt.

Három nyugvó pad volt nem messze a' Luise szigettől; de mind háromnak hosszában három dáma feküdt ájúlva. Paulína' anyja, a' Generálisné, és Hardegszenné asszony; az utolsóinak padja megett pedig Krácz volt elnyulva, görcsöktől és invonaglásoktól meglepetve, négy kéz lábbal az égfelé.

Az ájultak, és viczkándoó Kráczka anyyira foglalatoskodtatták az egész társaságot, hogy első pillanatban senki se jött igazán magához. Még Paulína is, ki anyja' padjánál térdelt, elfeledé a' köz rémülést, és halálveszedelmet, 's össze kulcsolt kezekkel várta a' pillantatot, mellyben atyja' és némelly különös barátnek' iparkodó fáradozásainak következésében, anyja ismét lélekzetet és életet nyerne; 's csak, midőn e' szemeit felnyitván, mindenkitől azt az erősítést hallá, hogy gyer-

meke, kedves egyetlen Paulínája, sértetlenül maradt, és a' fenyegető, rettenetes szerencsétlenség nem érte, 's jámbor égre szegzett tekintettel a' szerencsés anyakebelhez szorítá az édes leánykát, jött ismét oly elevenen a' bátor Fricz tajtéklepte veszett kutyát erős jobbjában tartva, Paulína' lelke' elébe, mintha ezen fogható képet, míg csak él, változhatatlanul szívébe nyomná.

„Hol az ifjoncz?!” kérdék több hangok mi után lassanként a' meredtségéből felüdültek, és Paulína maga ment volna legörömessebb a' kertbe utána, mellybe az veszedelmes foglyával sietett, meg köszönni a' merész fiúnak, ki neki iszonyu tetteivel egészségét és életét megszabadította.

Mindnyájan magasztalák a' merész veszélyes próbát, csodálván a' feltaláló elmét, gyorsaságot, és nemes magamegtagadást, melyekkel magát a' kis ficzko ki tüntette; és Paulína' szülei nagy kívánságokat mondák, a' derék Fricznek halájokat teljesíteni.

Paulína hízelkedve kért engedelmet, őt felkereshetnie; de Generálisné úgy azt vélte, a' még is nem egészen fogna illeni; hanem Pankrátiusz barátjok bizonyosan megteendí kedvökért, hogy a' Paulína által mutatott kertben körül néz, hol maradt a' fiu; de

Kráczka nagyon engedelmet kért; féltében félig sirva nyefegé, neki senki sem álhat jót, hogy a' kutya ki nem harapta magát, 's az utszálló bunyikon erőt nem vett, és így ő egyenesen szerencsétlensége' karjaiba futna, a' kertbe ált menvén. Ha a' pernahajdi életben marad, majd fogja ő magát borraivalójaért jelenteni.

20.

S z e r g o l y ő.

[.] Mint rendesen a' kiállott veszély után csak hamar vidámságra hajol az indulat, 's némelly egyes jelenet, melly a' félés' pillanatjában remülést okozott, azután nevetségessé válik; úgy leve most fölöstökömnél a' társaság' szeszélye is mindig vigabb, és a' három ajult ijedekénysége, és padi attitűdje' furcsasága miatt derekason használtatott.

Kráczka is elméncz akart lenni. Anyjának ridiküljét messze ki nyujtott jobbjába vette, 's azt Paulína' háta megett csóválta, és Friczet majmolva dunnyogá, kelletlen, magának tetsző vicsorgással: „ne féjjen a' kisasszonka; én mán nyakon csiptem űkemit.“

Paulína igen haragos tekintetet vetetett hátra; az öreg Hardegsszeu ur pedig mondá:

„jobb fogott lenni édes Gróf, ha maga tette volna a' leventei tettet; ne tegye most a' szegény becsületes ficzkót nevetségessé! Ő magát, és mindnyájunkat meg szégyenített. A' mit ő tett, valóban senki sem teszi utána. Ha ő Istentől küldetve nem érkezik; most a' mi kedves Paulínánk számtalan nyomornak lenne ki tétetve. Mi mindnyájan az ő adósai vagyunk.“

Gróf Krácz érzékenyen mosolygott; a' ridikült egy szegletbe veté, és szörbölé findzsa csokoládéját, hogy a' keserű szergolyót le moshassa. Generalisné ángy egy igen kárhóztató tekintettel szaguldott el mellette, mellyel azt látszott neki mondani, hogy ezen uton Paulínának és szüleinek hajlandóságokat nehezen fogja megnyerni. De Paulína' atyja megfogá Hardegszen ur' jobját, szívéhez nyomá, és monda Generalisné' ángy nem hallván: „lelkemből szólott barátom;“ Paulína a' legközelebbi tüske bokorhoz sietett, mert a' tiszta világos vizet nem akarta láttatni, melly szemében úszott, nem tudá miért.

21.

H a b t e m e t ő.

Az alatt a' lipcsei mesternek, ki a' Honóltalmi vagy juh pataknál, egy szegény sorsu

viskóban lakott, és tanítványinak éppen egy tuczet kidolgozásait nézegeté által, nem csekély ijedsége volt.

Fricz fekete mardosójával a' kertbe sietett, mellyben Paulína őt eltűnni látta, és most izzóveresen, 's lélektelen a' szobába rohant. —

„Vesztett kutya mester ur“ kiáltá, és elébe tartá a' dühödő állatot; de ez irtózatossal, vadon tajtékozva, a' levegőbe harapdált maga körül; mind a' négy lábával viczkándott; veres tűz szemeit mérgesen veté vissza zabolázójára; csikorgatta fogait, 's úgy nyüzgölődött, hogy egész bőrének szőre serteként felberzenkedett.

„Az Isten' szerelmiér!“ sikolta a' mester, „fijucska', bódogtalan! mi csináltál?“

De Fricznek nem volt ideje magyarázgatásra. Kérte az ónterhet a' fali órától levágni, 's a' rajta lévő sinórt hurokra kötni; ebbe dugván foglyának hátulsó lábait, most kéré a' mestert, huzza össze hirtelen és keményen a' hurkot, 's őtet a' sinóron függő ónteherral a' házacskához közel folyó juh patakhöz kísérje; azon rimánykodván az öreg urnak, hogy csak mindenek előtt gyors legyen, mert karja már kezd meredni.

A' mester úgy tett mint meghagyatott.

Az említett patakban egy mosó pad vala. Erre sietett le Fricz mesterével, magasra tartá a' veszett kutyát, és most kéré az ólmot, egy, kettő, három számolása után a' patakba vetni.

Legfelsőbb pontig feszített erejének látzó fogyásával kiáltá vezér szavait, és a' „három“ kiáltásakor kutya, sinór, és ón patakba rohantak, 's a' hullámok eltemeték a' ferde szörnyeteget. Fricz pedig, halálíg ki fogyasztatván erejéből, hosszant hátra bukot a' mosó padon, és a' mester félholtan vivé visza, a' nagy szívű fiut, ki többet tett mint tehetett, szegény viskójába.

Egy pohár hig ser volt minden erősítése, mit az öreg a' szegény gyermeknek, mikor az egy kissé megújult, nyujthatott. Nehány óra' multa után, mellyek alatt a' felhevült vér lecsilapodott, az árokba ugorván a' kis gazember megfordött, 's uja születte szált ki a' hívesítő habokból, és most elbeszélé atyai barátjának hosszasan szerencsésen kivitt merész tettét.

„Ó bár csak tudnók,“ kiáltá szerény értesítés' végével a' mester. „hun lakik a' jó kis-asszonka és szülei; a' mamája olyan szives jó asszonságnak láttzott; a' minap szabad teczésébül olyan szép fényes aranyot adott, hát mos még mit nem adna köszönethül?“ — — —

„Én nem azér tettem“ szavába vága Fricz megsértett becsület szeretéssel; és a' mester mélyen megilletődvén azon tiszta kötelesség-érzés, és gyengéd maga megtagadás által, melly e' ritka szívben lakott, mind két kezével körülkarolta a' fiu' fürtös kondor fejét, 's jámbor, néma hálaimádságot mondván, a' vén ember' könnyei áldva perégtének a' gyermek' fejére. —

22.

S e m m i.

Fricz igen örömet ment volna már másnap a' nyárfák alá, ha tán nem vesz e észre valamit a' kisasszonkárul a' nagy házban, 's úgy magyarázá magának, hogy osztán igen lehetséges lehetne kitapogatni, nem ártott e neki a' rettenés; de eszébe jutott, a' mit, mester ur a' köszönetről mondott. Az emberek bizonyosan azt hitték volna, azért jött, hogy serrevalót kapjon. Már csak a' csupasz gondolat is elfordítá szívét keblében. A' fél világot lehetett volna neki ígérni, egy lábát se fogta a' nyárfák alá tenni.

A' Luise szigetét, mindennapi játszó helyét is, mellynek közelében ifju bajtársai rendszeren portyázni szoktak, kerülte, attól tart-

ván, a' kis kisasszonka megint ott találta lenni, 's aszt gondóná, szénszándékkal gyön, hogy csinos móggyával köszönettételt gyuttasson eszébe.

De később, a' kis kisasszonkát egyszer már ismét látni vágyása, ki neki az arany fölönfüggőt ajándékozta, ki neki a' szép patyolat kendőt saját kezével fejére kötötte, és ki oly kedvezőleg, 's égi nyájassággal bánt és beszélt vele, még is erősebb leve, gyengéd becsület szeretés dajkálta szerénységénél; 's alig mult el egy hét, midőn már tovább nem tarthatta magát; neki a' városba kellett.

Hasztalan.

Paulína sem nem láttatta, sem nem hallatta magát.

Tovább egy óránál a' nagy házzal csapinóson által ellenben, egy agg nyárfa megett rejtezkedett, és olykor olykor az ablak felé kancsalkodott, mellyben vala, midőn akkor az anyjának kocsit akart nyitni; de minden várakozása sikertelen volt és maradt.

Félszeg kedvel sullogott haza, sem játszani semmi kedve, sem mások' lármájában és esztelenségeiben semmi öröme nem vala.

Másnap ismét a' lesen ált. Két órát töltött ki az agg nyárfa megett.

Sem asszonság, sem kisasszonka.

Kedvetlenebbül mint tegnap hagyá el végre leshelyét, magában káromlá az egész világot, még maga kedves vén mester ura sem csikarhatott ki egész nap tőle egy nyájas szócskát sem.

Igy úzé fáradhatlanul csendben kezdett játékát majdnem tizennégy nap; de mindig komorabb és zavarosabb leve, minél gyakrabban meg csalatva látá magát mindig lángolóbbá való reményiben.

Ha a' feltő mester kérdé mi baja, minden felelet csak egy rövid, durczás „Semmi“ volt.

23.

É l e t m ó d.

Béketűrésének minden fonalai elszakadtak. „Most mán egy tapott se többé az ostoba nyárfa alá“ mondá magában; de még nem egészen mondá ki feltételét; már a' brandenburgi kapu előtt vala. Mintha lánczon vonatott volna a' városba. A' régi győzedelmi lovak a' reggeli napon felségesebben tündöklöttek ma mint másszor; az őrálló a' fegyver előtt fűtyölé vig darabkáját, és a' csendes éjeli esőtől megujult pompás nyárfák legfrie-
sebb zöldjökkel idvezlék.

„Ha ma nem látod, soha sem“ mondá

neki egy belső valami, és az mintegy tüzes fulánkal űzé fel az utszán biztos barátja', az agg nyárfa megé.

Paulína' ablaka zárva volt. Ő megint nem vala; de a' kapu alatt ált Charlotta, a' takaros szolgáléány, kinek arcvonásaiban ember isméretével annyi szivességet vélt Fricz találni, hogy vele szóba fog álui, ha azt szépen megszólítja.

Közeledett a' leányhoz; elhárítá bokros gyűrűfürteit szeméről, módosan köszönté, és kérdé, ithon van e az asszonság ki itt lakik. —

Charlotta, szemében egy elparádézó lo-vag' kalapján ingó tollforgó lévén, nem hal-lá a' kérdést, és Fricz, feleletre áhitozván, megrántá kötényét.

„Mit akar a' gyalázatos konok“ epéske-dé a' megharagított ujjára ütve. De Fricz az által nem hagyván magát elszédíttetni, sze-rénykedve ismétlé kérdését.

„Asszonság, asszonság“ viszonzlá a' leány bosszankodva; „itt sok asszonság lakik!“

„Én aszt asz asszonságot gondolom“ vá-laszolá Fricz hüszivűleg, „avval a' szip kis kisasszonkával.“

Ekkor Charlotta köz hangos kaczajra fa-kadt, mondván „no még én járom meg; ha

még a' kórusvezetők kezdenek ablakparádékat tenni, és szép jányok után nézni, mi marad még osztán a' katona uraknak. — Szamár fiu, itt kocsma van, vendégfogadó ha tud mi a'. Te ugy sem akarsz egyebet a' te aszszonságodnál a' szip kisasszonkával csak kódulni. De csak merjed, és próbáld egy láboadat a' küszöbön be tenni; a' kapus pozdorjává tör. A' lompos czondra! — Takaroggy minnyán szemem elől. A' kiket te keresel tán már régen hegyen vögyön túl vannak. — A' kórus, gyalázatos. Az a' fijú olyan mint egy zshivány."

Fricz már régen tul volt a' szegleten, még is mindig hangzott fülébe a' kemény szívű leány' kissebbítése.

Csak az oda fenn az ablakban semmit se hallott volna. Most kívánta, Paulína elutazott légyen, hogy az ocsmány Charlottával ne beszéljen; e' bizonyosan tudá, kit gondolt ő, mert mig beszélt vagy kétszer feltekintett az ablakra, mellyben Paulína vala.

Életében más becsületes ifjoncz, és első nevelőnéje már derekason ki szidta; de akkor hasonló fegyverrel védte magát, 's igen klaszikailag vissza szitkozódott, 's hol a' nem használt, ököllet vágott közé. De itt, azon ház előtt, hol a' legboldogabb álmokat álmo-

da, hol ő titkos epedésében oly felettébb szerencsés volt, hogy az egész világot magasan fellengző kebléhez szoríthatta volna; hol ő, hogy az önhaszon' legtávolabbi színét is ki kerülje, hetekig elmaradt; itt közel az ablak alatt, melyre ő az óta nevezhetetlen vágyódással százszor is bámúlgatott, meg nem érdemlett szegénysége miatt a' legnyersebb szemrehányásokat, és bizony becsületes képét egy zsványabrázatra lealacsonyítani kellett halania, — nem, e sok volt; ez igen sok volt.

Ajakába harapván, el akarta nyomni a' könnyeket, melyeket a' leányra fenekedés, és a' szegények' rettenetes sorsán való harag szemébe hajtottak; de azok feltarthatatlanul rohantak a' fájdalmasan megszaggatott szívből, és lángoló arczán tisztán is melegen ömlöttek.

Egy valamellyik bajtársával találkozás-tól tartván, ki asszonyi bőgése miatt bizonyosan csufot fogna belőle űzni; közel vonult a' házakhoz; sietett, vissza tekintés nélkül ki a' kapun; fel keresé a' legfelrébbi sűrűt, és ott egy árnyékos tölgy alá veté le magát.

Soha sem érzette magát szerencsétlenebbnek, mint ezen pillanatban. A' szép kis leányka, ki őt oly lágy szavakkal szegény Fri-

czének nevezte, ki neki sajgó fejsebét saját gyengéd kezével kötötte be, ki neki szánakodását és részvétét nyájas szivességgel bizonyította, és ki őt kegyes leereszkedésével magához felvonta, el ment, hihetőleg örökre, örökre elment. Ő azt nem látádjja bizonyára többé. —

Akár merre tekintett, egyedül látá magát, és egész világtul elhagyatva. Egy boszorkányos vén asszony nyilván tolvajnak mocskolá, 's lerántá fejéről a' kendőt, megfizethetlen drága zálogát ama' kedvező gyermek' szerelmének. Nincs az egész földkerekségen egy embere is kinek fájdalmát panaszolja, ki neki igazságot és elégtételt szerezzen. A' szolgáléány a' vendégfogadóban — mindenek előtt számár fiúnak piszkolá, gyalázatos konoknak, zshiványnak egyre másra; és a' lompós czondrákhoz, koldusvezetőkhez veti; 's orozástól féltében megtiltja neki, háznak küszöbén belépnie; és senki sem pártfogolja a' nap alatt ártatlanságát; és senki sem szárítja fel könnyeit, mellyeket a' méltatlan bántás szemeibe gördít. A' durva vadász gránit oszlophoz hajítja, hogy orrán, száján, és homlokán bugyog a' vér. Husz ember áll a' mellett és látja; csak egyetlen egy mondott volna egy kárhóztató szót a' vadásznak! Bó-

dító fájdalmában félholtan ballag el onnan, és nyerítő kaczaj követi egész a' szegletig. Mind, mind azért, hogy ő szegény!

Maga a' szegénység könnyen türhető szerencsétlenség, de az emberi szörnyek megélesítik azt az irgalmatlan keménység által, mellyel a' szegénnyel bánnak.

Fricz ezen magavisgálás' komoly órájában nem látta világosan saját helyhezetét és össze köttetését a' polgári világgal, de a' rajta elkövetett minden bosszuságok' felszámolása, mellyeket, csak azért hogy a' földhöz ragadt szegény ifjonecz védelem és segély nélkül volt, halgatva kellett türnie, azon szándékot téteté fel vele, hogy maga' részéről mindent tegyen, a' köz megvetés' prédájára hagyott helyhezetet egy más jobbal, késés nélkül fel cserélni. Szemlélődésének több pályák nyílnak. Némelleyek hajdani játszótársi közül p. o. a' monbijoui, 's a' város' más negyedjebeli kapuk előtt, oly helyeket foglaltak, mellyeken esős időben gyalog, a' hüvelyknyi sár miatt nem lehetett járni; a' sihederek, mint ők nevezék „ángol járót“ seprettek, 's azért az elmenőkkel egy kis gyönyörűséget fizettetvén magoknak, lágy időben szép tallér pénzt vettek be. Egy az ily nemű legjövédelmesebb helyek közül, kétség kül a'

brandenburgi kapunál volt.*) Rég óta számossb ifjonczok a' messze fekvő Koepenikki mezőrül, kik tehát ide teljességgel nem tartoztak, birtokba vevék ezt a' vámja miatt szerfelett fontos keskeny áltjárást; Fricznek mint a' vadaskert' lakójának, tagadhatlanul közelebbi joga volt ahoz, mint a' Koepenikki mezei sihedereknek. A' minapi nagy ütközet után a' voigtlandiakkal, mellyből ő akkor mint győzedelmes tért meg, a' győzettekkel à la Napoleon általmi és támadási szövetséget kötött, 's magának többek közt adandó esetben, a' Koepenikki hadcsapat ellen egy kis segítő sereg' ki állítását fogadtatott velök. Ezzel, és régi testőrizetével könnyű lett volna neki az ellent kiverni a' sárutból, és az angol járó maga számára sepreni; de — hiszen végre a' sem volt semmi egyéb, mint szinte köldulás.

*) Ezen kölduló keresetág jelenleg eltöröltett. A' kaputól a' vadaskert' korlátozatjáig valami 30 lépésnyi távolság van. Évtizedekig milliom embereknek bokáig kellett itt sárban gázolniok; 's el fogtak benne akadni, ha a' berlíni utszálló ifjuság, a' szenvedő emberiség iránt nem érdemesítette volna magát, angol járó seprésével. 1828-ik évi tavaszon a' pocsdámi uralkodás' gondoskodásából ki köveztetvén ezen ut, most a' szép városból a' szép vadaskertbe száraz lábbal mehetni.

Lajkó, egy hajdani bajtárs, ki a' vergődésbe bele fáradván, az utszálló ifjonczi rangnak pályáját elhagyá, és a' bahérkoszoruzta harczi kardot fővény eqvipageal cserélte fel, régi bajtárságból nyereséges kereskedésének társául ünnepélyesen fel és el akarta fogadni, ha lóért és toligaért, az értéknek felét, husz garasban leteszi. Fundus nem hibázot volna. Hiszen a' drága asszonyságocska, Paulína' anyja, egy Fridrik aranyat ajándékozott neki, melly mester urának gondviselése alatt még hozzá nem nyulva vala. De a' fővénykereskedés — igazi kedve nem volt ahoz. A' csupa vak, köszvény, geher, szopornyika, tüdőrothadás, inpókosság, folyó és száraz keh lepte hosszú bojhos kozák öszvér, melly éjszaki Szibériának sivatagságaiból messziről került, Európának öt hatodrésztét a' büszke Párisig bejárta, és onnan, gazdagsákmánynyal terhelve, idáig tért vissza, itt pedig gyógyithatatlan sebek miatt, szolgálatjából kegyelmesen eleresztetett, a' földi világzsibongással felettébb jól lakva, 's a' csendes nyughelyecske után az oránienburgi kapu előtt szívéből látszék kívánczolni. Szintén oly elevenen emlékeztetett a' toliga is minder teremtmények' romlandóságára a' nap alatt. Ha pedig az idő pusztításdűhe a' kikészület-

nek ezen két főistápját lerontá, a' Lajkó és társa' fővényháza menthetetlenül beomlott, és a' betett tőkepénz mindenha és örökre elveszett.

Tehát a' kalmári szemlélődés sem ért semmit.

Fricznek fentebb járt elméje.

Néhány nap előtt egy csinos lokajt látott. A' halaványkék angol ujjas, fekete bársony gallérral, és arany borítással; a' fekete rövid mancheszter nadrág, borsó színű harisnyás czipőkkel; a' kerek lap, fényes borítással, és magas pántlikabokrétával; e' mind igen gyönyörűen illet a' suhancznak. Észrevehetetlenül szövődött a' tisztaság' és finom ékesség' képéhez a' lehetőség' ideája, tán egykor azon asszonyságnál hasonló szolgálatba lépni, ki neki az aranyat ajándékozta; és azon gondolat, akkor az'tán mindig a' kis kedves szép lány körül lehetni, annak kívánságait szeméből ki láthatni, és ragaszkodását, maga oda adását gyengédebb figyelem, és próbáltabb hűség által, tettel bebizonyíthatni, egész ábrázatját kividámítá. Oly sietéssel ugrott fel, mintha még ma elkellene mennie Paulína' anyjának szolgálatját ajánlani; lerázván, mert már borsószínű harisnyás czipőiben, és fekete mancheszter nadrágában látta magát, mezet-

len lábáról és rongy nadrágáról a' port, gyors léptekkel lépegetett haza, ezer édes fantáziáktól körüllebegve, mester urat új életmódjával megismertetni.

24.

G y a l o g - K a p i t á n y.

„Ostoba fiu“ rá támada az öreg Eisenstein, ki éppen mester urnál, intimusánál 's egy fedel alatt lakójánál ülven, vele egy békés pipácska stadtlándit füstölgete, „hogy jut eszedbe az a' pór gondolat, hogy lelketlen testedet liberiába dugd? Katona légy nem más; az a' becsület' mezeje. Ott teheted szerencsédet; háboru mindig van a' világon; ha nem itt, másutt. Háboru a' katona' eleme; és csak ott keresd te szerencsédet a' hun van mit ütni. Te szabad ember vagy; sehol se vagy kötve; mehatsz a' hova akarsz. A' derék fatytyu sehol sem feles. De vitézséggel még nincs mindennek vége. Tanulnod kell mi a' mester-séghez tartozik. Már azt mi mester urral mind elvégeztük és rendeltük. Legelsőben az én Speciálom, főpattantyus ur vesz keze alá. A' derék professor a' maga körében. Becsületes ember, mert ingyen teszi. Ha egyszer Gyalog-Kapitány vagy, megfizetheted neki

vagy gyermekeinek tanításbérédet. Olvasni, írni, rajzolni és számolni ő tőle tanulj. Ha abban tökéletes vagy, azután a' tudós misére megy a' sor, a' mihez én nem értek, de mit te a' te fejeddel meg fogsz aprózni; és ha utóljára francziául, angolul, meg olaszul, meg oroszul tudsz; szolgálatba mehetsz akár az ó akár az új világba; neked minde-
nütt Kapitánnyá kell lenned, és még feljebb avanciroznod, mert te született katona vagy, 's hogy a' vagy, még a' minap is megint nyilván megmuttad, a' voightlandi sihedereket oldal megtámadásoddal, a' remek volt. A' te csalóka hadfordulásid az ellenség' jobb szárnyára, nyomulásod és hátrálásod a' közép-pontra! én a' vadallat sátor megett állván mindent láttam. Eleinte elhűltem erődnek szét hasgatódáson, 's kezdtem miattad remegni, mert a' voightlandiak számmal felesobbak voltak, jól elrendelték magokat, 's lelkemre mondom, úgy verekedtek mint a' fiatal orosz-
lánok. De a' mint láttam, hogy te főerőddel, markodban kardal, a' bal szárnyoknak estél, és az ellent felgöngyölgetted; e' pedig a' te elébe indított sereged miatt be nem kanyarodhatott, és homlokot nem fordíthatott neked, azután egymásra nyomatván, elkezdett zavarfutásra iramlani, és akkor, a' Herz-

beer' kertje megöl tartalékok ki törvén, a' minden oldalról hirtelen megtámadt ellennek hátára rohant, akkor kiáltám az én vad állat sátorom megett: victoria! és magamban tégedet tábornokommá tevélek."

Elfordítatlan szemekkel néze Fricz öreg harczmesterének szakálas ajkára, hogy egy szót se veszítsen el. Egy esett neki különösen jól. A' Kapitány! Lelkében általellenben látá magát Paulínával, 's össze számítgatá magának, hogy annak egy ragyogó kevély Kapitány bizonyosan jobban fogna tetszeni, mint egy szegény sorsu lokaj; és leginkább azért — mindnyájan gyermekek valánk, és álmodtuk almainkat — és leginkább azért felemelé mind két kezét, 's az öreg Eisensteinnak egyszerű beszéde által feltüzeltetvén, annak jobbjába vágá, 's kiáltá bizonyos szentül fogadásnemmél „jó, káplár uram, én katona leszek."

Mester ur nevetett a' két ábrándozón; mesélőknek és új meg új tanácsadóknak nevezé őket; tiz újján tiz tudományos tárgyat számlált elő, a' miben Fricznek álaposan jártasnak kellene lennie, minek előtte a' gondolatot csak mérné is, zászlótartói vizsgálato tenni, 's kérdé jóra célzó csufolással, ki fogná kettejük közül a' pénzt adai, n' drága tanítás' megfizetésére.

De a' káplár viszonzlá csaknem bosszankodva: „azon még ne búsuljon ma édes mester. A' mi kell, a' találkozik.“ „Találkozik“, ismétlé a' mester mosolyogva. „Aggy' az Isten hogy aszt higgye“, ragasztá fél gúnynyal hozzá; „már ma nem történnek csudák, 's ilyen nélkül nem látom, hol vennétek a' szűkölt monétákat.“

Ekkor a' káplár megharagítva csattant fel: „Mi volt Ney Mihály? egy szegény fiu Saarlouisban; egy fillérrel sem gazdagabb mint a' mi Friczünk. Mi lett belőle? Elchingeni Herczeg, Moszkó' Fejdelme, ország' fővezére, és Pair Francziaországban! Vagy elfeledte kigyelmed Joákimot, a' Cahorsi korcsmáros fiut? Mint nápolyi Király ugy parádézott az kigyelmetök' varga utszajokon végig! Oly fennséghez csak a' kard nyit utat. — Kigyelmetőknek nyomoru ludtollok soha sem.“

„Káplár uram, igen, én katona leszek“, ismétlé Fricz örvendezőn felhevülve, és, mint-ha szabadon elhatározott választását élte' pályájának hitttel akarná megerősíteni, jobját a' vén huszár'szivére tette, 's balával körülkarolta a' görbére lőtt kórkatona' nyakát; e pedig bajuszát a' virányló gyermek' homlokára nyomván komolyan mondá: „Isten véled! Vetve

van a' nyil! Mától fogva bajtársak vagyunk!
Öcsém, bátyám, te és te."

A' felettébb boldog ifjonez ölébe rohanván nagyon felindulva mondá: „ugy káplár ur, bajtársak élet halálig,“ 's azt akará, hogy mester ur egy üvegecske bort hozatott volna, mert ilyes mire mindenkor inni kellene; de a' káplár mondá: „holnap, bajtárs, az én ünnepem van. A' huszonharmadik. Akkor vesztettem el kezemet a' Groszbeeri vérmezőn. Punctum hat órákor ma este elvárlak a' hallei kapu előtt. Hivesben egy éji marsot teszünk, és a' harczmezőn szabad ég alatt hálunk. Mikor megvirad, a' tött helyen az egész ütököt' rendét megfogom neked mutatni, és veled nyomrul nyomra követem ő királyi Fennségének, a' svédországi Koronaörökös urnak hadi forgásait; és az én Hessen-Homburg Fejedelmémét, kinek hadcsapatjánál a' mi ezeredünk állott, 's elfogom neked a' hős tetteket beszélni, mellyeket Thümen, Borstell, és Krafft, meg Oppen, Holzendorf, Dobschütz, és Lindenau, meg Strampf, Wobeser és Hirschfeld válogatott seregeikkel tettek. Nekünk mindnyájunknak próbált mesterek állottak ellenünkben. Bertrand, Reynier, Oudinot, Gerard, és Pádua' Herczege — szegény bűnös lelkemre, minden

katona önkénytelen tisztelkedik, ha e' neveket hallja, és a' mi táborokat illete, az első embernél mint az utolsó nál Berlin volt a' főgondolat. Ugy is csak néhány órányira feküdt a' széke táros. Egy merész megtámadás, egy pár kartács lövés, 's lobogó zászlóval, és dobolva tartá diadalpompáját a' győzedelemben részeg százezer ember, merő vive l' Empereur ujongatás között Berlin' kapuiban. — De várj csak egy kicsit, gondolók, és a' jó ur Isten is ugy gondolkodott; ma este többet. Punctum hat órákor a' kapitány' szállása előtt.

25.

Reggeli ünnep.

Ugyan azon hely, mellyen a' káplár, Heinersdorfhoz közel, az ütközet előtti éjszaka szabad ég alatt hált, volt most hálósobája mind a' két uj bajtársnak. A' reggeli napnak első sugárai alig villantak fel keleten, mindön mind ketten felkeltek szarukő pehelyágyokról, és az öreg huszár, arcza nap felé fordulván térdre borulva Istenhez, mint urához fohászkodott. Hü katonatársi közül százak feküdtek itt környesleg a' hideg földben. Ezer fájdalmas, és ezer örvendetes emléke-

zetek vonultak el szemei előtt. Barát és ellen itt a' földet vérökkel itatták; minden fűszárból, melly fris harmattól briliántok' miriadjával ékesítve, és könnyü reggeli fuvalomtól szeliden lengetve, némán intett felé, az elnyugodt bajtársaknak nyájas győzedelmi köszöntését vélte hallani; 's a' napnak híre, és harczdics, 's ezen ütközetnyerés' idve, mellynek áldással teljes következéseit nincs halandó ki felszámithassa, 's a' büszke gondolat, hogy mind azt ő is ugy nézheti mint saját munkáját, oly nagygyá tevék szivét, 's oly tággá, hogy kezét össze téve emelé úgre, a' könnyeket, mellyek arczán és szakálán peregtek, nem akadályoztatta tovább, és szó nélkül, de talán még ékeesebben, mint némelly nagyon tanult udvari pap, köszöné Istennek, a' mit ez az ő honszeretetében itt nagyott tett a' királyért és honért. Akkor az egész mező' madarai magasra szállottak az arany bársonnyal bevont regi levegőbe, és vidoron magasztalák a' teremttöt, mint urokat; 's a' környesleg fekvő faluk' tornyaiból távolrul hangzott a' szent ünnepi harang; Fricz is leomolván atyai barátjának oldala mellett, arczal földre borult, 's kebelét az itt megvert had' rettenetes inségének, az itt ki vívott győzedelmi örvendezésnek, 's a'

mindenható Isten' nagyságának és felségének eleven érzése dúlá.

26.

Ü t k ö z e t.

Most kart karba fűzve az erdővégnél fekvő, 's a' háboru' történetében hiressé lett Groszbeer falu felé mentek. „Mi elfoglalók a' falut“ beszélé az öreg Eisenstein kimeríthetetlen édességgel, 's hű emlékezettel. „A' mi Majorunk Sandrart az elősereget vezetelte; három seregcsapat gyalogság, mi rendes huszárok, és a' 19 számú sánczálgyuság' négy álgylui, ennyiből állott az egész. Délután négy óra tájban kezdődött a' cseté paté. Reynier 23000 emberrel egyenesen a' falunak ment. A' sász Sahr osztály ott az erdő előtt négy vonalban járt tábort; a' szász Bose hadcsapat jobbra, a' Ryssel hadcsapat balra; két sánczálgyuság halált és romlást okádott. A' faluban egyszerre több helyen kezdett égni. Itt hol az ut az erdőszögtől a' fuluba visz, támadák meg a' szász Sperl granatérosok iszonyu vitézséggel a' falut. A' Szász Király ezered követé őket mint gyámol. Mi elvesztők a' falut, 's kénytelenek voltunk a' Bülowi fő seregre Heinersdorfba vissza vonulni.

Ide érkezett, a' Koronaörököstől a' berlini szőlőhegyekbe hátrálást parancsolása; De Bülow Generális röviden ezt jelentette neki: az ellenség szerfeletti vakmerő vigyázatlanság-ból a' leg alkalmatlanabb helyezetet választotta; előtte nagy, csak egyetlen egy pontján Groszbeernel által mehető láp; jobbra balra csupa mocsárok, és egy egészen járhatatlan ingovány, háta megett az én legjobb bátorságtól lelkesített seregosztályom. Én az ellent megtámadom, és meg verem. Ezzel a' Generális parancsot adott a' megtámadásra, a' Koronaörökös pedig helyben hagyá ily alkalmas környületek közt a' szándékot. — Mi egész nap tábort jártunk, és egy harapást sem ettünk; az eső záporoként szakadt. De midőn az ütközetparancs megjött, és a' hadriadó kerengni kezdett, az egész tábor egy akarat-tal örvendetes rajta kiáltással kapott fegy-verhez. — Ifjoncz! olyas mit magának kellett az embernek látnia. Az nagy szempillantás. Én kívánom neked az örömet azt egykor elérni.

Fricz szem és fül vala. Szopta a' szava-kat az öreg ajkáról.

„Reynier ur“ folytató az, „azt a' bakot lötte, mellyet mind azok lönek, kik a' szerencsében elbizzák magokat, és azért döllyfö-sökké lesznek. Ő bennünket; mint azután a'

fogoly tisztek beszélék, igen kicsinyeknek és tehetleneknek tartott. A' seregecskétől nem hitt lehetségesnek megtámadtatást, és neveztett a' hiradáson, hogy közeledünk. Ma, gondolá, Groszbeerenben ki nyugszik magát, és hólnap Berlinbe men. A' mi házak itt a' faluban hamuvá nem égtek, és még lakhatók voltak, a' szállás csinálók a' nagyobb vezérlő tiszteknek kiűritettek. Az est lassanként már felszürkült, midőn mi magunkat a' thé és kardtánczra jelentők. Öt porosz sáncz-álgyuság és egy orosz nyiták meg a' bált. 300 lépésnyire tőlök járt tábornok a' gyalogság. 1800 lépésre a' falutól köszönté először egész pattantyusság az ellent, és most a' tüzelést előmenve folytatá; így nyomultunk 600 lépésnyire elő, és akkor 64 darab pattantyumulatta magát a' francziákéval, melly eleinte nem maradt adós felelettel, később pedig mikor az orosz és svéd pattantyusság is hozzánk csatolta magát, 82 tűz okádó. Az olyan beszélgetés, édes Friczem, igen mulatságos. A' beszédre felhordott okok mind czáfolhatatlannak abban, és ki utóljára szól, annak van igaza. Mikor az ellenséges álguk halgatóbak kezdenek lenni, a' vitéz Bülow ur bagétnos megtámadásra adott parancsot. Most a' dolog bátran előre haladt. Balrul ment Bor-

tell Generális, és a' falu egy heves fél óra alatt elfoglaltatott. Az ellenség kétségbe esett védelem után mindenfelől körül vétést és megveretvén, végre hátat fordított, nagyobb részént elhányta fegyverét, 's legnagyobb rendetlenséggel futásban kereste szabadulását. Két francia seregcsoport Mediterrane és Valchern, meg a' szász granatéros seregcsoport Sperl az éj' homályában oda lenn a' nagy mocsárba került, és csak kevésnek sült el, ki mondhatatlan erőködéssel életét megszabadítania. Az alatt Hessen-Homburg Fejedeleme urunk alatt nekünk is jól folya dolgunk a' jobb szárnyon. Mi, elől lévén a' bátor Fejedeleme, az ellenség' bal oldalára csaptunk, hátra vetők kemény viadal után, és az éj' setét homályáig üldöztük; akkor előttünk még ama' cserje feküdt. Azt az ellenség elfoglalta, 's oly dühvel óltalmazta, mintha a' világ' boldogsága abban az egy pár bokorkon állna. A' keleti porosz granatérosok, és a' harmadik keleti porosz ezred' harmadik csapatja sebes léptekkel rá mene. Mi rendes huszárok utána istápol. Már oly setét volt, hogy két lépésnyire se látott maga előtt az ember. Megtámadás közben jobb oldalunkra véletlenül egy ellenséges lovagtömeg rohant. Az, mint azután megtadtuk, a' Fournier osztály volt a' páduai Her-

ezeg' lovasságából. A' mi Majorunk Sandrart lövész ezredünket küldé annak elébe; de ez vissza veretett; most az egész ezred, és a' nyugoti porosz ulánok mentek rá. Az elleni lovasság két vonalban ugratott elő. De a' Major nem veszté el eszét; a' két ezreddel balra a' második vonal ellen kampót alkoltatott, a' többi három ezreddel sebes nyargalással az első vonalra szökött. Most kellett serény ló, éles kard, erős kar, és bátorság a' szivben. Még most is hallom orditni a' vitéz Majort „„menj, menj““ a' trombiták harsogták halál jeladásokat; mind a' három ezred meg eresztett kantárral, iszonyu rajta kiáltással repült a' páduai Herczeg ur' lovagjaira. Az öldöklés irtózatoss volt a' merő setétben; utóljára azt kellett a' páduaiaknak gondolniok, hogy minden ördög ki szabadult pokolból; tovább nem tarthattak össze, és minden oldalról szakadoztak egymástul. Egy ember sem menekedett meg; ki az ulánokból és gyalogokból el nem fogatott, darabokra vagdaltuk. Legesleg utóljára, mikor a' mészárlással csaknem készen voltunk, egy a' páduaiak közül elvágta ezt a' balkezemet. A' vágást ő életével fizette, én a' kantárt csonkámra tekergetém. A' győzelem közönséges volt. A' csatapiacz miénk maradt. Miénk a' hir. Iste-

né a' dicsőség. Csak midőn környesleg minden le volt vágva, és a' sētét, négy ezer holt tetemmel borított vérmező csendesebbé kezdett lenni, vettem észre, hogy fájt az én csonkám. A' kórházba mentem, és egészséges vagyok. Te pedig régi katona bajtárs a' békeidőben, mulasd magad itt a' Liló pataokban rákokkal, és fogj mester uradnak egy tál étket. Én az alatt ama' bokor alatt nyugszom, és gondolatomban még egyszer az egész ütközetet végrehajtom. De ne soká mulass. Négy jó órányira vagyunk othonról, pedig“ ragasztá hozzá magába nyomva: „én ma Kempfernél eszem a' vadaskertben.

27.

Péter' halhúzása.

Fricz el szökdécselt, 's térdig gázolt a' Liló pataokban, és az öreg Eisenstein e' végre elkért zsebkendőjében majdnem harmincz nagy és kis rákja vala már együtt; hogy azt még néhányval szaporítsa ujjal a' patakba mene, és egy szilfa' gyökerei közt kaparászott mellyek a' partról mélyen a' víz alá kunkorodtak. Tudomás szerint a' rákok, ezen szárnyatlan nyolczlábú vízi bogarak, olyan gyökérlyukakban legörömostebb tartózkodnak. —

Történetből valamit fogott meg, a' minek tapintása egészen csodálatos volt; alakja, a' mennyire érzékéből ítélhette, majdnem olyan vala mint egy igen vastag, alól a' végénél gömbölyített nagy karalábénak, iszonyu nehéz, 's nagy szemü, mintegy egészen apró kő keménységű borsóval belepett bőre volt, mellyet edébb odább lehetett vonogatni. Az a' furcsa izé, mellyet csaknem valami nagy kövesedett vakondoknak kezdett tartani, egy erős, szakithatatlan sinóron függött, melly egy gyökérszál' végén össze fonódott, és szabadon lógott a' vizben, de oly mélyen, hogy azt a' patak' tükörére fel nem hozhatta, és így közelebről meg nem nézhette; további tapogatás közben, legnagyobb bámulására egy karika jött ujjába, melly a' sinórba kötve lenni tetszett, 's akarátja ellen valami átkozott vakondok' vagy megigézett vízi patkány' hiu kecsegtetésével kerülte meg fantaziája. — Ily nemű mesetörténetekről kora ifjúságában hihetetlenül hallott, 's utóljára még a' végzés a' találmány' igézésének feloldására ide rendelte volna. —

Hogy a' karikát, vagy mi volt, a' kerék, egy kis tetőlappal felkészített izé, el ne vesszítse, nem szaggatódzott tovább a' sinóron, hanem kettőztetett erővel a' gyökérszálan

dolgozott; de ez enyekesebb volt a' legerősebb kicsávt elefántbőrnél. El csak nem eresztette a' különos vizi állatot, mellynek halva kellett lennie, mert kezében vala ón nehézségével, a' nélkül, hogy mozdulna vagy mozogna. Egész erejéből kiáltott tehát az öreg Eisenstein után, hogy jöjjön elő és adja oda neki kését. Ez azt vélvén, hogy legalább is egy tuczet, igen nagy hatalmas rák ollójával csipő módon alkalmatlankodik a' szegény ifjonecz lábikrájának, megeresztett fékkel, mint ő nevezé, ugrattott elő segélyre, hogy ifju bajtársát ki vágja; de Fricz erősen állította, hogy lábítója rákszabad; 's hathatósan ismételve kérte a' kést, erősítvén, hogy itt mélyen a' viz alatt egy halat fogott, mellyen bajtárs ur felettébb csodálkozni fog.

Végre elfűrészeltetvén a' szivos gyökérszál a' káplár' tompa kenyér késével, Fricz egy nyálkás, szürke iszappal be vont kövesedett patkányt — nem, egy ezen szürke iszap által sikos tapintású, gyöngyel szövötözött nagy dohányzsacsót hozott fel, mellynek sinórjára egy arany pecsét gyűrű volt kötve.

„Az a' te Liló-Halad?” kiáltá az öreg huszár vidor sajditással; „szegény bűnös lelkemre, azt jobban szeretem mint a' legjobb rügenwaldi spékelt ángolnát.“

A' legközelebbi bokorhoz siettek, az árnyékba ültek, 's most ki nyitván a' zsacsskót, elkezdék tartalmát a' káplár' sipkájába számolni. Ezüstben legfeljebb négy öt tallér volt benne; de napóleonokat tizen nyólcz száz, és huszon kilencz darabot számoltak.

Még egyszer számoltak. Sem nem több, sem nem kevesebb.

„Ifjoncz te duzsgazdag kölök vagy!“ kiáltá az öreg huszár nyakra főre, felvidulva; pénz folyamatban az tizezer tallér, és még valami azon felül. E' már Péter' halhúzása.

„Fele nyereség“ viszonzá Fricz, szerencséjének nagyságát, és állapotjának földhöz ragadt szegény utszálló sihederből gazdag Krésszá szapora fordulását még éppen fel nem foghatván.

„Mi“ folytatata gyermeki jó indulattal, „ezt három egyenlő részre osztjuk; te káplár bajtárs ur, mester urunk, és én.“

Éppen nem“ viszonzá az öreg Eisenstein nagy szívéleg. „Oszd el egyszer kettővel az összeséget. Oszd el hárommal. Nem oszlik sem két, sem három egyenlő részre. Abból láthatod a' végzés' akaratját. A' pénznek egészen és osztatlan együtt kell maradnia. Te vagy törvényes találója. Egyedül tied a' hal. Nekem van a' mi kell; és a' mi mester urunk

meg keresi a' mi élelmére szükséges. De neked semmid sincs; semmit sem kereshetsz magadnak, és jövendődre nézve még felettébb sokra van szükséged. Most már tanulnod és egész kölökké kell lenned; victoria! A' pénzről ítélve ez a' kincs valami francziának tulajdona volt. Az elébb beszéltem neked, hogy a' falu' vissza foglalásakor több seregcsapat a' közelgő éjszaka' homályában, ide a' mocsárba nyomatott, és nagyobb részént abban elveszett, akkor valami tiszt, — mert a' szép gyöngyös zsacska' után, a' tulajdonos nagy rendű ember volt — a' patakon keresztül akarván szabadulni; hihetőleg felkapaszkodása közben esett el erszénye. Az Isten' rendelése által a' fa' gyökerén maradt függve; a' gyöngyök a' sinóron és erszényen, a' mint látod, lószőrre vannak fűzve; azért függhetett mindenik oly sok esztendeig a' vízben elrotadás nélkül. Feltételeznek, katonává lenni, köszönheted azon gondolatomat, hogy tegnap magammal ide hoztalak. Ha balgatag szándéknál maradtál volna liberiát magadra húzni; tegnap egy lépést sem fogtál velem tehetni. Gyermeki szeretetednek köszönheted az eszedbejutást mester urnak a' Liló patakban egy tál rákot fogni, és te a' mellett egy tiz ezer talléros halat fogsz; ládd,

így kellett mindennek meg esni; és úgy esett meg. Így van a' világon természetesen minden össze függésben, csak hogy mi a' láncz szemeket nem mindig így látjuk egymásba kapcsolódni, mint itt. Ha él még az az ember, kié a' pénz volt, adjon az Isten ma neki jó napot! Nézd őt második atyádnak, mert az, azon eszköz által, mellyhez jutál, igazi tudós kölökké lenni, rád nézve a' nevelés tekintetében, atyádat pótolja ki; ha pedig már nem él; minden esztendőben ezen napon, mellyen azoknak nyugalmokért könyörgünk, kik itt a' nagy zöld halálnyoszojában szenderegnek, jámbor könyörgésünkbe őt is befoglaljuk, Amen! — De fiu most ideje, el kell mennünk; mert én ma Kempfernél eszem a' vadaskertben.“

28.

H a z a t é r é s.

Azzal a' gondosan ismét össze kötött nehez aranyerszényt zsebébe tévé; Fricz vigan ugrált elől rákjaival; az öreg pedig felettébb fáradságosan és csak lassan czepelte terhét utána; de alig mentek néhány lépésnyire, midőn őket most egy leirhatatlan kedves, úgy nevezett charlottenburgi szekér érte utól, mely-

lyen, néhány garasért, két ülést vettek. Első haszna a' Liló-halnak! Ha Fricz azt nem fogta, augustus' déli hőségében gyalog kellett vándorolgatniok.

A' hazavivő ut berliniekkel volt lépve, kik gyalog, lovan, és kocsin Groszbeerenbe toltak, az isteni tiszteletre, melly az ütközet óta, ennek emlékezetére, évenként ezen napon, ott ünnepélyes pompával tartatott.

Fricz a' káplártól intést kapott, hogy az erszényről, figyelem gerjesztés' elkerülése végett, egy szó említést se tegyen. Azért hogy eleven-ségében valamit talán ki ne ejtsen, inkább egészen némán ült charlottenburgi kinzópadján.

A' kis kisasszonka, kit az ütközet' történetén, mellyet tegnap este és ma reggel, a' vér áztatta dicsmezőn hallott, egy pillantatig egészen elfelejtett, most egyszerre ujolag előtte állott. Édes álmodozásba merűlvén, mint a' tábor' legjelesebb tisztjét látta magát Paulína előtt. Generálisánál díszes társaságban találta; nagygyá és széppé lett; emlékezett az ifjusága' idejebeli korábbi ismérétségre; a' patyolat kendő' történetére jöttek. Paulína kérdezte, meg van e még az nála, 's örömmel látszék hallani akarni, hogy neki ezen emlékeztető semmi árért nem volt eladó; hogy ő azt még nagy becsben tartja. De neki pirúlva

kellett szemét lesütnie, 's megvallania, hogy egy vén boszorkány — áh, ezer örömmel fogta most 1829 napóleonának egyikét oda adni, ha az utálatos asszonyt fellelhetné, és azzal tőle az igazságtalanul elragadt kendőt ismét vissza válthatta volna.

A' hallei kapunál leszállott a' társaság; de az öreg Eisenstein alattomban azt sugta Fricz' fülébe, hogy szemszúrás nélkül, egészen az öreg mester' lakáig nem czepelehetné a' terhes aranykincset; néhány garaskát tehát még költeni kellett; a' kis Krésus annál készebben hagyá helyben a' javallatott, a' charlottenburgit egészen a' vadas kertig ki bérteni, hogy itt a' kapunál több utszálló suhanczok, kik őt ismerték, gyülekezvén össze a' szeker körül, durva gúnnyal neki azon csufolódó kérdést tették, mióta szerezte magának az eklepást, és gondolja e, hogy az ördög elviszi, ha mint ők gyalog járna. Szégyenlé a' nyers társakat, 's hálát adott Istennek, midőn a' charlottenburgi elvivé szemeik elől.

29.

Az asszonyi és leányi egyesület.

A' mester ur nevetlen örömtől ragadtatván el „Ur Jeminé“ re fakadt ki egyre másra,

mikor az öreg Eisenstein nehéz tehertől fél csipejére sántán, az arany Liló-halat asztalra tette. Fricz eleven tüzzel beszélte el halhúzása' történetét, és a' mester örömsírással áldá jámbor könyörgésében az urak' urát, ki mindenhatóságában a' világtól elhagyatott gyermekekről oly atyailag gondoskodott.

„No, kinek hite erősebb most?..” kérde a' káplár diadalmasan, „kigyelmedé e vagy enyém? Menjen írástudás kalmárságával. Még tegnap este tréfát űzött bizodalmomból, hogy a' mi kell találkozik, tréfát űzött kigyelmed mester az én hiedelmes reményemből az ur Istenben. Ha az öreg huszárszív arra nem építne, kinek lenne bátra vig hajrával a' esatazajba rohanni! — Most mester, vigyázzon a' pénzre. Ma este többet arról. Egy pilantásom sincs több veszteni való. Főzesse meg magának a' rákot, melyet Fricz a' Liló patakban fogott kigyelmednek. Én KempfERNél eszem a' vadaskertben. Bajtárs, te velem jösz. Ott tanuld meg milly becses a' katonája nemzetének, ki Királyáért, honjáért di-esőn önte verét.“

Életében legelőször érzé Fricz, hogy nem ünnepi ruha van rajta. Szégyenlé, hallván hogy ott sok előkelő ember leend együtt, rongyait; és csak a' kecsegtető leírás, melyet

mentora a' fényes vendégségről tett, határoz-
tathatta el azt követni.

Oda menet közben elbeszélte az öreg Eisenstein, hogy az asszonyi és leányi egyesület, melly magának háborukor, a' beteg és sebesített honvédök' ápolása által felejtethet-
len érdemet szerzett, mind azoknak, kik a' groszbeeri és dennewiczi ütközetekben kórkatonákká levének, és a' székes városban laká-
nak, havi gyámolítást nyújt, 's évenként nekik, mind a' két ütközetnapon egy egy nagy vendégséget ad Kempfernél a' vadaskerthen, hogy
ahoz különbféle udvari tisztok' pinczéiből ne-
vezetes mennyiségű üveg jó bor küldetik; hogy az egyesület' tagjai személyesen magok
szolgálnak fel és vendéglik vendégeiket; hogy
szokásként az udvarból igen sok nézők tola-
kodnak ide, kik ezen hazafiui szeretettel tel-
jes vendégség' tekintetében gyönyörködnek; hogy elől a' Kempfer' helyezete' bemenetelénél
persely van ki téve, melly mellett két dá-
ma ül, a' látogatók' önkényes adakozását a' kórkatonák' javára, elfogadni; hogy a' déli
asztal után kávéhoz hosszú szárú pipák adat-
nak, 's mindenki egy egész pakét dohányt kap; és hogy az együttléte' egész ideje alatt
válogatott hubajos banda — de most ide zeng-
vén a' vendégségi gyűléshelelyről teljes hangu

musikában Spontini' felséges ünnepmarsa, — mind ketten sietteték lépteiket, mivel a' káplár' azt vélte, a' vendégség már kezdődik.

Az ünnepi díszmarsnak beható hangjai voltak e; vagy a' hosszú, levelezettel, virággal, és a' leventés Király' koszoruzott mellyképével ékített asztalnak terepély lombú fak' árnyában látása e; vagy az a' megható látmány, hogy az egyesület' kormányzója, egy illő külsejű szép asszony, egy öreg össze még össze lőtt, fejér ezüst hajjal, nehéz sebekkel és fényes rendjelekkel díszesített kórtisztetkaron fogván, az ünnepi menetelt a' vendégébédhez meg nyitva ki lépett a' tereméből, és az egyesület' minden leányi 's asszonyi, vitéz vendégeiket, hasonló módon kísérve követtek a' ritka párt; vagy a' könnyek voltak e, mellyek a' nézőknek hosszú fénylő sorai-
ban, a' maga nemében egészen tulajdonos díszmarsnak tekinteténél, némelly szép szemekből feltarthatatlanul ki csordultak; vagy az egész ünnep' azon istenes értelme volt e, hogy, a' nép' nevében, nemesebb része által a' hölgyek által képeztetve, a' honi tábornak, melly ide a' sebhelyborított hősökben küldte képviselőit, az örökké nevezetes napnak nagy tettei hálaltassanak; vagy a' vendéglő asszonyi szelidség volt e, melly a'

derék vendégek' idvezlésében és elfogadásában oly leirhatatlan gyengéden fejeződött ki; — Fricz nem tudta, mint van, mind azokat látván és hallván; de azon pillantatban, hogy egy Kempferi biliárdlegény az ide nem tartazó rongyos utszálló ficzkóknak, jó formán kézzel foghatólag akart utat mutatni, ezüst pénzébe nyulván, ki vett egy tallért, 's a' bemenetelnél álló perselybe vetvén, legelőször érzé életében az adás' boldogságát. Most érté az eddig előtte homályos, és valami kis ajándék szerény kérésének némelly hideg elutasításánál megbocsátható kétségbe hozott helyét a' szent irásnak, 's örvendett a' vevő' örömén, kinek ezen tallér jutand. A' biliárdlegény, ki Fricz által éppen észre nem vett oldal megtámadást akara tenni, félig meredve állott a' köldus ifjonecz' pazarló nagylelkűségének csodálásán, 's el beszélé a' különös esetet az asszonyi szolgálóságnak a' konyhában; de ez őtet derekason ki nevette, 's bámulását azon gyanítással nyugasztalá meg, hogy az ifjancz' vélt ajándéka hihetőleg csak valami nagy ólom gomb lehetett. Fricz pedig bajtárs urának általellenében a' fübe heveredvén, ki vevé fekete kenyérhajacsáját, mellyet mint-hogy tegnap dél óta egy harapást sem evett, a' legkivánóbb éhségtől gyötörtetvén éppen

szegény lakából hozott magával, 's az embernek legédesebb könnyei, az örvendetes meghatás' könnyei, mellyek a' jelen volt papolónak jámbor asztali könnyörgésére buzogtak a' gyermek' tiszta szivéből, drágalátos mannává fűszerezték a' hajacskát, és midőn a' Király' egészségére ürittetvén a' pohár, minden hős nyomorék a' hiven szeretett leventés ur' boldogságáért, kit legdrágább vagyonának, vérének és egészségének feláldozásával véde mint derék ember, magas érzésű lelkesedéssel kocczantott, 's minden környülállók vidor kebelből ujongatták a' sokáig éljent; és trombitaharsogás, dobdörgés magasra keringődztek a' levegőbe; akkor fel ugrott az ifjonecz, villogtatta sipkácskáját, és torka' szakadtából kiáltozá, örvendező ijju-ját.

De most észrevevé a' szép hölgyet, az asszonyi egyesületből, ki bajtárs urát az asztalhoz vezette, és most annak nyájas kínálkozás közben szorgalmasan innia töltögetett, vendéglőleg szolgálta, 's minthogy az egy kezű az ételek' felvagdolásával nem egészen ügyeskedhetett, ékes kíváncsisággal apró falatokra szeldelé az eledelt. Ugy tetszett neki, mintha Paulína volna előtte. Ugy, éppen úgy kellene neki ki néznie, gondolá, ha egykor oly nagy leend, mint ez itten. A' selyem-

ragyogásu fűrtös haj; világos, beszélő tűzszem; vakító fejérségű nyak; halkpiros gömbölyű arc; gyöngyfogak a' picziny mosolygó szájban; kedvező angyali jóság a' virányló arczocskában; finom hófejérségű kéz; a' deli felséges alak; a' gazd'asszonyi játszókötény —

„Jöszte kicsiny“ kiáltá a' rózsás hölgy, Friczhez fordulva, ki a' hódító lény' kellemeinek csendes bāmulásában elmerülve, sipkácskáját mind két kezével mellye' elébe hajtva állott ott, 's az ingerekkel teljes hólgyet majd el nyelte szemeivel, „igyal egyszer káplár urad' egészségeért. Ő mondta nekem, hogy te derék ifjonz vagy, és te is katona akarsz leendeni.“ Azzal a' szerfelett boldog Fricznek nyujtván a' poharat, a' fejedelmi pinczebeli bor aranyként pezsgett a' szépen metszett kristály pohárban, és Fricz három hajtással ivott, 's mondá lelkesült elragadtatásában félig magában az első hajtásnál: „a' mi gyó Kirájunkér;“ a' másodiknál: „az én káplár uramér;“ és a' harmadiknál: „a' kisasszonka' egészségéér.“

A' szép hólgy javalló térdhajtással köszönné, 's mondá mosolyogva: „ejnye nézd csak minő módos;“ de sokan a' körülállók közül tréfát akartak űzni a' rongy ifjonzból; ha-

nem Fricz pirúlva voná el magát hideg elmén-
 eszes fulánkiszavaik elöl; megsértet becsület-
 vágy' keserű érzésével foltos lajblicskájának
 feltűrődött gomblyuka alatt, suhanván el on-
 nan, egy magányos árnyékos helyecskére ve-
 té le magát, nem messze kedvelt Luise szí-
 getétől, 's részegült fantaziája' elébe Paulí-
 nának képét helyheté azon kedvező hölgyé
 mellé, ki neki a' felséges fejedelmi bort po-
 hárnokolta; 's az édes álom Isten szeliden
 hizelgő esti fuvalatok' puha leplét veté a'
 virányló gyermekre, ki ezen pillanatban rön-
 gyait és kincsét elfeledé, mert mint legbol-
 dogabb kórkatona Kempfernél a' virág koszo-
 ruzta vendégasztalnál ült, és Paulína, a'
 földkerekségnek legcsinosabb játszi kötény-
 kéjébe öltözve volt, mint a' tiszteletre méltó
 asszonyi egyesület' becses tagja, gyönyörű
 vendéglőnéje.

30.

B o r s z e s z é l y.

Eisenstein apa ma estve mester nrral
 Fricz' neveléséről, és életmódjáról akart ta-
 nácskozni; de midőn a' vendéglélsből haza tért,
 oly szétvetett lábakkal ment, mintha a' gyors
 bitvániaiija lett volna nyerge alatt, mellyen

Groszbeernél lovagolt. Már messziről e harczdal' első versét dalolá vidor örvendezéssel:

A' király szólt; és mind-mindnyájan eljöttek. és fejer bajuszát simogatva, beszélt a' mesternek, milly derék ember Kempfer ur az ő bámulatos ételeivel, 's milly tömérdek palaczk sétált elő a' fejedelmi pinczékből, és a' képszépségű asszonyok és leányok, miként lejtettek az asztal körül, serényen mint az őzek, 's milly tiszteletadással különböztetett ő meg férjfiasan minden kórkatonákkal együtt. Azután magasztaló beszédet tartott a' katonai rendről, mint legelsőről a' nap alatt, mellyben nem mindenkor a' legkémélőbb öldalvágásokat engedé magának a' munkás, és kivált tanuló rend ellen, 's végre hosszas fecsegésével és borsebes nyelvél magasérdémű ezrede' nagy tetteinek történetében veszté el magát. „Kérdezősködjék csak“ mondá értékének érzésében, és szemei csillogtak mint az izzó szén, „kérdezősködjék csak egyszer a' maga lipcsei mester se regéről, senki se tud arrul semmit; de minden gyermek tud kigyelmednek az első fejedelmi huszár ezredről, a' fekete huszárokról a' halálfejes csákoval, és a' fekete Sasrend csillagu töltéstartóval. A' kigyelmed' egész diák kalmársága nem ér fel azon két emlékmondással, mellyel a' fekete huszár az ellen-

ség előtt megjelen. Annak memento mori-ja a' feje, vicsorgó kaponya alatt, és nagy lelkű suum cuique-je a' csillagban. — Uram! Lehetett a' világ' minden nyelvében rá illőbbet a' fekete huszaroknak ki találni? A' mi a' görbe kés alá jön le vele, a' porba! De másnak mindennek barát' vagy ellen' földén, az övét. A' mi másé ne nyulj hozzá. Az annyit tesz igazi huszároson: suum cuique. És mivel a' mi vitéz ezredünk ezt a' két emlékmondást szentül meg tartotta, az ur Isten mindig vele volt, és mindenütt hirt és becsületet arattak a' fekete huszárok, első vitéz tettöktől Prága' ostromlásánál, utolsó ütközetökig Soissons-nál és Compiègnenél.“

A' mester, ki számos évi társalkodásból ismerte már az öreg' borszeszélyét, bizonyíthatni hagyá, a' bőven le hullott hegyzeteket, szergolyókat pöszmétéket, jó indulattal és halgatva teszegetvén el a' ház előtti lóczára ült, melly mellett a' honóltalmi köz, embertől juhpatknak neveztetett csermely, lassan folydogála.

A' káplár ugyan őt odáig is követte; de midőn darabig ott ült, és lassandan homályosodó szemei a' hullámokon nyugodtak, melyek folyvást, mindig halkal 's némán vonultak el mellette, csaknem szédelegni kezdett; a' lócza uszni tetszék alatta, mindig lejjebb

az udvari vadász felé, és mélyebben lejjebb a' Spree felé. Tovább nem nézhetett a' juhpatakra, mert úgy tetszett, mintha tengeri kornyadozás' rájövése fenyegetné; azért babérszuszorujának sulya alatt elfáradván be hunta szemeit, és szunnyadozott, míg az éjharomat' hivessége felébreszté, melly ezüst haját 's bajuszát meg nedvesíté, és a' borgőz' tűzét eloszlata. Akkor a' békés kalibába sullogván, mellettménés közben meg csókolá szerencsés kedveltjét, ki, szépen mintegy tökéletes Adonis, utolsó éjszaka szendergett silány szalma ágyán, egy szörderekalyra feküdt, és aludt, mint a' groszbeeri hősi ütközet után aludt volt.

31.

P a u l í n a.

Paulína mintegy mássá válva jött haza.

A' hajdani bábjátékról már semmi szó nem volt; a' viszszeján egy kissé hiányos főudvar mesternét, a' fejetlen kamaraigazgatót, a' szerzetes kisasszonyt elszakadt koszorujával, és huszár hadnagyot tenkre lett természetével vendégfogadósok' házi leánykájának hagyta emlékezetül, 's most meg nem foghatá, hogy foglalatoskodhatott oly sokaig a' néma hüvelyekkel.

Ha a' természet legfelségesebb adományokkal 's legszerencsésebb gyengédséggel ajándékozta is meg a' gyönyörű gyermeket; már a' kezdet megtétett, részént az ostobaság, részént a' körületek' haszonleső csapódársága által az Isten' mivét a' lehetőségig megrontani; ha egyszer leült tanítójitól kapott feladásait nagy szorgalommal ki dolgozni, azonnal hallá, hogy éppen nin's szüksége magát annyira gyötrenie; ő csak a' marad, a' ki most, ha ezt vagy amazt nem mind egy hajszálig tudja is; szegény leányok, hogy kenyeröket kereshessék, nevelőnék akarván lenni, kénytelenek oly dolgok' tanulásával szép fiatal napjaikat elvesztegetni; de ő minden tekintetben méltán igazi jó véleményű szemrehányást érdemlene, ha mind azon tudákos bolondságokkal életét csak egy órával is aggasztaná. Az embernek könnyebségre természeti vonattatásánál Panlína oly észrevételeknek igen is örömet fület nyitott, 's tanítójinak és Desmarais demoisellenek nagy aggodásokra, mindig restebb leve maga iránt.

Virgonczságának gyakran igen hosszas vala, a' cselédek' apró szolgálatira sokáig várni; azért nem ritkán ezt vagy amazt maga hozta magának, arra nem gondolva, hogy magának az által le húz tekintetéből; azonban

több oldalról kellett hallania, hogy az valóban nem igen illik; számtalan szolgálatkész lelkek vannak a' várban, kik mindnyájan nem tudják mit csináljanak unalmokban, és furcsának látszik, ha ő maga hordja öszve magának apró fogatkozásait, az alatt, míg a' cselédszobában a' naplopók, egyedül ásitástól fáradtan kezeiket öszve teszik, és időtöltésre egy darabkát alusznak. Hasonló jegyzéseknek ismétlése nem sokára azt tevé, hogy Paulína egy gombos tőhöz se nyult, magának egy hurkot se kötött, 's a' nagy dáma' szerepjében oly virtuositást nyere, hogy öltözközkor és vetkezéskor tagos bábkaként állott, kezét se mozdítván.

Szives jó indulata gyakran fél óráig letartóztatá, ha gyámoltszükölők szolíták meg, mindent elbeszéltetett magának környüllátásosan velök, azután jó órában az atyára nyájas szószóllás által munkálkodott, 's így némelly gyámolítást okozott, néhány könnyet leszáritott, némelly bánatot csilapított. De mivel mindig és örökké azt kellett hallania, hogy a' szegények szivgyengeségével visszaéltek; krokodil könnyeikkel gyermeki indulatját meg lágyíták, azután a' megcsalt jótevőt alattomban kineveték, 's általánosan neki nem igen jól illik, magát ezen rongyfed-

te kóldus csöccselékhez, melly, ha igazán gyámolitást érdemel, más utat is fog az atyához találni tudni, éppen annyira lealáznia; kezdő a' könyörgőkhöz személyes közét kerülni; mindenütt ki tért utjokból, 's a' jótékonyság' gyönyörével idegenebbé kezdé lenni.

Természetesen mind ez észre vétetett lassandan, és Paulína egy kis nagy rangú, igen elbizott, hideg szívű személynek tartatott, kinek csak rangja' magassága, 's házok' gazdagsága iránt lévén érzése, mind azokat, kik alacsonyabb ranglépcsőn állanak, 's nem örülhetnek hasonló értékben, részvétlen nézi vállain keresztül.

Mind ez, mintegy varázsilletésre, megváltozott most. Paulína vissza jötté után egészen más lényyé leve; és csak a' tudhatta volna, ki a' székesvárosbeli napjainak történetét szorosan ismerte, a' mit akkor magának sem tudott igazán, hogy a' varázsló, ki ezen felöltő elváltozást okozta, a' kis rongyfoltos Fricz volt Berlinben.

Eddig az úgy nevezett pórságról mindig a' legnagyobb megvetéssel hallott beszélni. Az, a' számosb jól értesítetteknek látszó személyektől fülébe jött állítások után, a' leghasztalanabb, vétekben született, gonoszságban nevelt embertömég vala. És most ezen

megvetett rend' kikiáltott seprejéből, mocs-
kából tanulta ismerni a' kis Friczet, ki ha-
csak tizedrésze fordíttatott volna rá azon ne-
velés költségnek, melly évenként az ő külön-
böző nagy bátya uraira, 's más idejekori ismerő-
sökre fizettetett, mindnyájoknál feljebb álta.
A' kiálhataflan Pankrátiuss ellen használt köz-
bevetése a' charlottenburgi várkert' virágjai
miatt — mi volt más, mint a' természet' szép-
sége, köz alkatok' becse iránti érzés; észre-
vétele, hogy a' virágok királyi tulajdonok,
's ugyan azért sérthetetlenek, mi volt más,
mint hongyermeki hűség. A' setét lángtekin-
tet, mellyel Gróf Kráczot mérte, midőn ez
ábrázatot csinált a' botot ellene felemelni;
igen jól állott neki, 's félénktelenségét mu-
tata, mellyel igaz ügyét akarta védeni. Re-
megő kérdése anyja után, fájdalom, annak
még sirját sem tudni, — volt e gyengédebb
bélyege fedhetetlen gyermekiségének? A' ker-
ti munkás elleni dühében szoros becsületér-
zés feküdt; a' mester' okos előterjesztésére
azon pillantásban következett felgerjedésének
szelidítésében magán uralkodás. — Vágta-
tásában anjya' kocsija mellett, a' legfigyel-
mesebb szolgálatkészség; fájdalomának elhal-
gatásában a' vett fejseb után, a' részvevő ba-
rátság' kéméllése. — Meg nem jelenésében a'

kigyófejecske' vevése után dicséretes báortalanság. Fülének ezen karikával ékesítésében, melyet Paulína tulajdonként sebeinek gyógyításaért az orvos fizetésére adott, oly valami, a' mit éppen nem tudott nevezni. Ha ő közönséges faju ifjonecz vala, el fogta adni a' kigyó fejecskét, és ha a' pénz nem kellett orvosra, elnyalánkoskodta volna. De Fricz — ő a' karikácskát Paulína' kezéből kapta, 's akármilly szüksége lehetett talán a' szerfelett szegény ifjonecznak kész pénzre, meg nem válhatott az emlékezettől. Volt finomabb hódolás csak gondolható is? Milly kedvesnek kellett ő előtte lenni a' magában oly keveset jelentő csekélységnek, a' karikácskának. — Minden oldalról megragadtatván, erősen ösztönözti markát, 's a' feles erő ellen a' nélkül védi magát, hogy a' neki mindennél drágább emlékjelt zsákmányra eresztene. Előbb kezét mint a' karikát. Hogy nevezze azt a' bátor nagy tettet, mellyel neki egészségét és életét meg menté. A' helyes szó egyszerűen több ízben ajakán lebegett; de a' gyermek' paradicsomi ártatlansága nem engedé hangzani; hanem mélyen a' szivbe sülyesztve maradt, 's azért nem törlődött ki a' szép fiunak képe soha többé emlékéből, idő és távolság, hála meg szerelem szorgalmasan dolgoztak ezen

képet mind inkább ideálisálni, annyira, hogy ha ő azt későbbben értelmesebb szemmel vizsgálva tekinté meg, ennek tökélyét maga is bámulva csodolta magában, 's a' titkos jól esést, mellyet művészkészségű fantáziájának remek művében talált, azon erősítéssel sujtá le, hogy fiatal istenkének kellene lennie, ha csak félelmyire oly szeretetre méltó volna is, mint ő magának festé. De, ha bár évek után, maga is még annyit nevetethetett is gyermek korának dőre álmain; minden ezen pontot megérintő maga vizsgálásainak középlánczszeme mindig és örökké az az igazság vala, hogy a' merész próbára, a' mit Fricz ő érette tett, egy harmadik sem lett volna kész; haszonlézés ezen vakmerő tettnek rugója nem lehetett, mert ő magát, noha tudta hol laknak szülei, 's halájokra bizvást számot tarthatott, azon naptól fogva soha sem mutatta; így tehát valami magasabb érzés ösztönözte az ifjonczot, kinek ő magát örökös adósának vallotta, érte vérét és életét kockáztatni.

Most szégyenlevén az előítéletet, mellyel az előtt az alacsony néprend iránt viseltetett, elébbi igazságtalanságát a' legjobb akaratu leereszkedéssel igyekezett férjfiason helyre ütni. Adakozó kézzel adott a' szemérmes szegénynek, kiben Fricznek szenvedő társát lá-

tá; közbe veté magát kéretlenül a' valódi gyámtalanokért mivel úgy tetszett neki, mint-ha adóssága' egy részét róvná le Fricznek, ha a' szűkölködők' ügyét munkásan fogja fel; meglátogatá a' betegeket és erőtlenekeket Goldauban, azon jótékony érzéstől indittatván, melly akkor lepte meg, midőn Fricznek sebeit beköté; vigasztalá azokat; gógyító és erősítőszerekről gondoskodott, 's rá bírá atyját egy külön szegény orvost állítani a' helység', és környesleg fekvő birtokához tartozó faluk' számára. — Valahányszor Friczre gondolt, soha sem tarthatta meg magát egy kis bosszankodástól miveltségének teljes hijányán 's mintha kora és környülményebelielen kel-lene vissza pótolnia, a' mi Fricznél mind ed-dig elmulasztatott, anyja és Desmarais demoi-nelle által örömmel segítettén, mindent el-követett, hogy atyja jószágai' lakóinak gyer-mekei' számára, nem csekély költséggel tani-tó intézeteket állított, mellyek által egész környékben nevet szerzett magának, és min-den részesülteknek áldásait aratta. Azért, hogy Paulína adta az első ideát, mellynek ki-vivése magának atyjának is kellemes foglalato-ságot adott, jutalomul, a' leányi ifjuság' iskoláinak Főügyelő méltóságát nyerte, és minthogy csak hamar érzé, mit kell még ma-

gának is tanulnia, hogy azon példány valóban lehessen, mellynek atyja a' vezérlése alatt tanítandó ifjúság' elébe állította; maga a' figyelem és szorgalom leve. Majdnem egész nap könyveinél, rajzainál, kótáinál, 's asszonyi miveinél ült; 's elszéledését és ujlását a' virág, gyümölcs, és veteménykertben, a' feje-ritő és szárasztó téreken, a' nagy aprómarha udvaron, majorban, szövő és mosóházban, vagy konyhában, találta, mind példányintézetek, mellyek bizonyos ékességgel rendeltettek el, és mellyeket atyja hozott létre, hogy Paulína' nevendékjeit az arra rendelt tanító asszonyok által minden tudni valójokban taníttathassa.

Magától értetődik, hogy Paulína, kétség kívül leggazdagabb leány a' tartományban, mind ezen foglalatosságoknál nem nyult rendszeren maga kezével a' dologhoz, de még is mindennel tudott bánni, mindenről a' legpontosabb isméretet szerezvén meg magának, 's kevélységét keresvén ezen részekben mindent úgy othon létében, hogy a' gyakorlatlanokat azokban taníthatta légyen.

Az esztendőök úgy repültek el neki mint hetek, foglalatosságainak tolakodásában; a' gyümölcsök, mellyeket alkotásai szemlátomást hoztak, megújíták szívét; a' nevetlen szere-

tet, mellyel egész Grófság' határaiban öreg és ifju ragaszkodott hozzá, legédesebb jutalma volt. Birtokaiknak határain kívül meszsziire elterjedt hire Paulína' jótévő munkálatjának; mindenütt elragadtatva beszéltek ezen kecses leány' ritka érdeméről; kinek szüz keblében legédesebb ártatlanság, legtisztább jámborság, legszorosabb kötelességérzés, legszentebb szerelem lakott, ki világos elméje, szelídsége, vidám indulatja, és nyájas kegyessége, 's egész lényének ki beszélhetetlen kelleme által, az egész világot meg bájolta, és ki az általa mivelte ifjuság közt úgy álla, mint egy angyal jó emberek között.

(Többie a' harmadik kötetben.)

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

